Poštarina plaćena u gotovu.

GOD. XI. BROJ 2.

OMLADINA

LIST ZA ZABAVU I POUKU SREDNJOŠKOLSKE MLADEŽI

SADRŽAJ:

LISTAK:

RJEŠ. POKR. UPR. ZA HRV. I SLAV. POVJ. ZA PROSVJ. I VJ. BR. 12464.-1923. PREPORUČUJE SE „OMLADINA" ZA SREDNJOŠK. MLADEŽ.

IZDAJE NA SVIJET »DRUŠTVO HRV. SREDNJOŠKOLSKIH PROFESORA« U ZAGREBU. — UREĐUJE VIKTOR KRALJ. »OMLADINA« IZLAZI SVAKOGA MJESECA IZUZEVŠI MJESECE PRAZNIKA. — PRETPLATA JE ZA CIJELU GOD. 40 DIN., A ŠALJE SE DRUŠTVU HRV. SREDNJOŠKOLSKIH PROFESORA, ZAGREB, MEDULIĆEVA 33. — RUKOPISI SE ŠALJU NA: UREDNIŠTVO »OMLADINE«, DRUŠTVO HRV. SREDNJOŠKOLSKIH PROFESORA, ZAGREB 6. POŠT. PRETINAC 47. I NE VRAĆAJU SE. — POJEDINI BROJ 5 DIN.

TISAK „TIPOGRAFIJA" GRAFIČKO-NAKLADNI ZAVOD D. D., ZAGREB

GODINA XI. U ZAGREBU, LISTOPAD 1927. BROJ 2.

OMLADINA

LIST ZA ZABAVU I POUKU SREDNJOŠKOLSKE MLADEŽI

OMLADINI.

Oživjele strune staroga klavira
Pod akordim' burnim mladosti i snage —
To prebiru tipke dvije ruke drage
Garavog momčeta, što mi srce dira ...

Rasipati možeš snage na pregršti,
Omladino sretna, a da ništ' ne gubiš.
Al' u svakom radu — najviše kad ljubiš —
Pazi, da se čista savijest ne namršti!

Jedino će tako ostat svježa volja,
Um'jeća i znanja za široka polja,
Što su otvorena i čekaju žedno

Svaku ruku jaku, svako srce vrijedno
I visinu uma, k duhovnoj slobodi,
K sreći pojedinca, što sigurno vodi!

T. Narić-Dvornik.

NE SUDI ČOVJEKA.

Igrala se djeca
U svom vrtu malom,
I sva pogledaše
Za jabukom palom.

— Jabuka je moja! —
Prodere se Mijo
— Jer ja jesam prvi
Nju vam opazio. —

— Jabuka je moja! —
Vikao je Ivo
— Ja ću je i uzet',
Ma vam bilo krivo. —

— Jabuka je moja! —
Poviče i treći.
— Al' slušajte mene
Što ću vam ja reći:

— Da razd'jelim jabuku
Na tri ravna d'jela!
Svaki ima dio,
Makar nije c'jela. —

Rasjekavši jabuku
Začude se jako,
Gledajući mišljahu,
Može l' biti tako.

Jabuka je bila
Izvana rumena
Al' iznutra bješe
Istruhla, zelena.

Tako u životu
Mnogog muža hvale,
A ne vr'jedi baš ni
Prebijene pare.

Ne sudi čovjeka
Po njeg'vu od'jelu,
Nego sudit' valja
Po dobromu djelu!

Marijan Matijašević.

NAD ŽDRALOV-GRADOM.

Kad sunce klone, te krvave baca
Po dolu zrake, slušam, što zbore:
— Od Petrove pošle smo jutros gore,
A sad umiremo poput mrtvaca. —

Gledam za Podborom sunce gdje mrije,
U teškoj kô da se previja muci,
A meni žešće jurnu krv u ruci.
Možda i ona skoru propast krije.

Tamo Toplica u laganom trku
Put kroz poljane sebi ravne krči
I u noć tamnu trčeć' srlja mrku.

Kad već kasni sa zvonika odbi sat,
Vidio sam, život ludo da trči
A kamo, kud? ... Nekuda u nepovrat.

Rude S. Podborski.

* Daruvar, od madžarskoga daru = ždral.

VJESNIK.

Da sam ptica lakih krila,
Letio bih svakog ljeta,
Neumoran ja bih bio
Vjesnik cijelog svijeta.

Letio bih svakog dana
Preko brda i dolina,
Preko mora i jezera,
Preko visokih planina.

I tako bih uv'jek, u'vjek
Svakom vjesnik bio ja,
I tako bi svatko znao,
Što se svijetom događa.

Srijemski zmaj.

GRIJEH IVANA BELINA.

JORDAN JOVKOV)

(Svršetak)

Kasno iza ručka, pošto je malo prodrijemao, izađe Čubrata opet na ulicu. Makar da i nije vjerovao proročanstvu Ivana Belina, on ipak podigne oči, razgleda po svim stranama nebo i uvjeri se, da uistinu sve nagovještava sušu. Hladovina je stigla već nasred puta i još je bilo vruće, pepeo je tinjao. Čubrata se smješkao, jer se sjetio Ivana Belina. Ali je on vjerovao, da je ovaj put baba Bela uspjela da urazumi starca, i da ga je poslala uz ovce.

Odjedamput se začu galama i Čubrata pogleda na onu stranu. Na zavoju puta, prema gornjoj mahali, pokaže se grupa ljudi. Što se dogodilo? Djeca i žene trčahu preko dvorišta žureći se, da vide, što je. Piska i vika... Ali kao da nije bilo ništa rđavo. Gomila se približavala. Jedan visoki čovjek stršio je nad glavama sviju i nosio je nešto na leđima, premetnuto poprijeko, kao što pastiri nose ovcu ili janje. Nešto bijelo i golemo, što nije bilo nalik ni na ovcu ni na janje. »Marjo! Marjo! ma!« — ču se piskutljiv glas djevojke. Hodi, da vidiš vuka, vuka!« I uistinu Ivan Belin — Čubrata ga prepozna — sav crven išao je umoran noseći na ramenima svoga vuka.

— De, de! — prošapta Čubrata po svom običaju i kao da nije vjerovao svojim očima.

Mnoštvo ga opkoli i ponese. »Ima i vučićâ! — povikaše djeca — u vreći su!« Pred krčmom Radoslava zaustavi se Ivan Belin i baci svoj teret. Na zemlji se prostrije strašna i ogromna zvijer. To bijaše ona ista bijela vučića, za koju su svi bili čuli. U žvalje joj je bila utisnuta toljaga, pa je tako omotana i svezana bila, da nije mogla niti dahnuti, niti otvoriti ili zatvoriti žvalja. Na jednom se boku crvenila golema rana. Vučica bila je još živa, ali se činilo, kao da je na umoru. Oči su joj se čas otvarale čas zatvarale. U vreći micala su se dva živa klupka.

Ivan Belin, potamnio oko očiju i pod svojim crnim vjeđama, veseliji i nasmijaniji u drugoj polovici svog lica, kratko i otsječeno pričao je, kako je ulovio vučiće i kako je poslije toga ustrijelio i samu vučicu. Svi ga slušahu, gutahu mu riječi i gledahu čas njega, čas protegnutu strašnu zvijer.

»Bre Ivane, što napravi bre!« — poviče Čubrata proguravši se kroz gomilu.

Ivan Belin podigne svoj golemi kalpak, pogled očiju kao da se ne vidi ispod tamnih vjeđa, ali ipak mu se uglovi oko bijelih brkova smiju.

— Gle! — kratko i ponosno reče i pokaže na vučicu.

— De-de — promrmlja smeteni Čubrata — de-de!

Ivan Belin razveže vreću i pokaže vučiće. Oni su kao i mali psići, samo što imaju štrkljave uši, sive i čupave i plave oči poput dragulja. U tom je času vučica — tako su kasnije pripovijedale žene između sebe — polagano otvarala i zatvarala oči.

Ivan Belin zaveže vreću. Znatiželjnost je svih bila zadovoljena. I dok muškarci, sabrani u rpice, još neprestano nešto govore, dotle već žene hvataju za ruke svoju djecu, da idu, ali ne mogu, da otkinu svojih očiju s vučice, i šute.

— Gorka joj sudbina — prošapta jedna.

— I djecu ima... Božićko...

I prema Ivanu Belinu sve te majke upravljaju svoje poglede, u kojima svijetli mržnja i gnjev.

Zadroncaše kola i zaustaviše se ublizo; konji se trgaju i dahću. To je Čubrata.

— Hajde Ivane, — poviče on. — Daj ovamo vukove. Hajde, ići ćemo od kuće do kuće. Svatko treba da dade, jer svi imamo blaga...

Prije nekoliko dana pojavilo se u selu nekoliko daždevnjaka, ali nije bilo takovoga šuma niti takove buke kao sada radi vuka. Kola su krivudala ulicama, zaustavljala se pred vratima, a oko njih su se gomilale žene i djeca. Psi osjetiše vonj vukova i počeše da zavijaju. A Čubrata podizaše neustrašivo vučicu, da je pokaže, golemi joj se trup objesio i posred bijele joj kože, poput crvenosvijetloga cvijeta bljeskala se na suncu krvava joj rana.

Čubrata pokazivaše poslije toga i vučiće i započe da ponavlja jedno isto. Žene su davale, koliko su mogle, ali su šutile i gledale hladno i neprijazno.

— Gorka!... gorka!... — slušao je iza svojih leđa Ivan Belin.

To poče da ga uzbunjuje. Da se ojunači i da sam sebe prevari, nastojao je da se nasmije, ali mu smijeh bijaše prisiljen i pun krivnje. On se prepustio poput roba u Čubratine ruke. Često se zamislio i rekao sam sebi:

— Bila je jedna vučica, ali svejedno...

Čubrata mu davaše od vremena do vremena bocu s rakijom pozivajući ga:

— Pij! Imaš pravo da piješ. Istrijebio si vukove, iskorjenio si ih. Pij!

Ivan Belin je pio, premda nije više ni osjećao ukus rakije. Poslije je sam u sebi ponavljao:

— Bila je jedna vučica, ali svejedno...

Nije se mogao nikako da razveseli i navečer, poslije kako je odnio vučiće i vučicu kući, vrati

se u krčmu i nastavi da pije s Čubratom. Kao da je bio zaglupio i podivljao, nije mu se dalo govoriti, izgubio je volju i želju za svim. Ne jedamput bi ga Čubrata uhvatio za rame i protresao, da ga trgne iz turobnih misli:

— Pij! — govorio je Čubrata. — Šta neprestano misliš. Nema više vukova, istrijebio si ih!

Ivan je Belin pio. Pio je tako mnogo, da je, kad je ustao da ide, morao puzati nogama i rukama.

Kad se vratio kući, nađe babu Belu, gdje kleči nasred sobe, klanja se napred i natrag i pjeva. Pjeva li ili možda plače. Ona se ne okrenu i ne pogleda ga. Ali podignu svoj glas i zapjeva više. Ivan Belin se dovuče do kreveta u drugoj sobi, baci se na nj, kuća mu se zaljulja i kao da zajedno s njim potonu u nekakvu provaliju.

Po običaju se probudi rano. Izađe; tanki se srp mjesečev bio zaustavio tik nad crtom crnih brežuljaka. Blijeda svjetlost obasjavala je dvorište, drveće je bilo crno i crne sjene okruživahu krovove i staje. Kao da mu je netko trnje zabijao u oči, Ivan Belin osjećao je užasnu glavobolju i činilo mu se, kao da neka jama stoji iza njega i on nije znao, gdje je bio dosada i zašto nije s ovcama. Misao na ovce probudila je u njemu jučerašnji dan i on se zgrozi. On se sjećao svega, ali je jedva razabirao, što je govorila baba Bela, kad se vratio kući. Ona je sjedjela posred kuće i nije pjevala nego plakala. I spominjala je imena dvojice mu sinova, koji su umrli negdje na bojnim poljanama...

On se brzo povrati kući, nađe jednu noćnu svjetiljku, uze žigicu i krenu prema sobi, gdje bijaše ostavio vučicu. On otvori vrata, uđe u tminu, zapali svjetiljku i podigne je. Na zemlji, protegnuta i ukočena ležala je vučica, a uz nju blizu do obješenih joj grudi stisnuše se vučići; jedan je spavao, a drugi je sjedio uspravno. I onaj koji je bio budan, okrene se i pogleda Ivana Belina sa svojim plavim, safirnim očima. Ruka Ivana Belina zadrhta i svjetiljka mu pade.

*

Ivan se Belin ponovno izgubi u polje za svojim ovcama i rijetko se pokazivaše u selu. Češće su ga viđevali mali pastiri. Kao i ranije pripovijedao im je svoje priče. Ali dogodi se, da im omrznuše njegove priče; obuze ih neobuzdana veselost i počeše da zadirkuju i udaraju starca.

»Djede Ivane, — pitali su ga — jesu li narasli vučići? Je li istina, da ćeš ih pustiti, kad postanu golemi?«

Drugi su ležali podalje i zato su bili drzovitiji.

»Djede Ivane, — vikalo je jedno pastirče, — je li istina, da te tuče baba Bela?«

A drugo:

»Djede Ivane, deder nam pokaži, kako se ide na četiri noge!...«

Ivan Belin gledao je samo u zemlju, oborio glavu i smješkao se. Poslije protegnu ruku u pravcu prema Golemom izvoru, raširi svoje prste, dade izražaj bojazni svom licu i započe da pripovijeda o bivolu, koji izlazi odatle i odatle, s tako golemim rogovima, s tako strašnim očima...

S bugarskoga: **Ivan Esih.**

JESENSKA TRAGEDIJA.

Kao zlato žuto, kô zora rumeno
Na granama lišće još veselo stoji
I u predvečerje u toj krasnoj boji
Šapće lišće blagu pjesmu tajnovito —

Kô da priča pjesme blaženih sudaca,
Koje isto tako tajnovito zbore,
U sumračju, kada sunašce za gore
Zalazi i zadnje svoje trake baca.

Al' popuhne vjetar, pane kiša tija
Nesta purpur zore, nesta žuta zlata,
A lišće sa grana leži pored blata.

Grane tužne, gole, sunašce ne sije,
Nad mrtvom poljanom crni vran se vije;
Jesenja svud vlada tužna tragedija.

Zmaj Podunavski.

ČEŽNJA.

U sutonu listopadskom
pučinom
plovila je mala barka
svom silom.

Još zadnje zrake rumene
kao mak
zasvijetle kao varnice
... zatim ... mrak.

Mala barka nekud juri
po moru,
valjda nekud mora stići
u zoru.

Iz daljine slušam, kako
igra val
i srdito baca barku —
čunak mal'.

Oh, za tobom ja bih htio
nekud poć',
ne smeta me, što je sada
gluha noć.

Al' ti bježiš u daljinu
nekuda,
stić' te više ne mogu,
a sad kuda?

Ostati ću tu kod ljudi
i sada,
zaboravit' tebe ne ću
nikada.

Rudolf Sigl.

JA VOLIM.

Kada sag se prostre od crvenog vlura
I zapada sunce kroz odraze plamne,
Ja volim da onda puše bijesna bura
I valovi biju o obale kamne ....

Tad valovi jure kô nemani tamne,
Jedan drugog stiže, preskače i gura,
O klisure tuku, strašne i pomamne;
Od njih više nema do pjene i mjehura.

Tada volim ići na vrh sive st'jene,
I pustiti vjetru, da mi vije kosu,
I držat se čvrsto da buri odòlim,

A poda mnom bijele ležati će pjene,
Na sebi ću ćutjet' svježu slanu rosu:
Ja to tako volim, ja to tako volim!

Hrvoje Ostojić.

JUTRO NA PUSTI.

Sunčana se kugla sva u žaru kupa
I ljubi vedrinu ...
Ustô je već gazda, pa kladivcem lupa
I budi družinu.

Oživjela pusta. Svuda čeljad vrvi,
Ržu bijesni hati.
S ergelom je »čikoš« izašao prvi,
Na pašu ju prati.

Prostrlo se polje, a po njem orači
Crne brazde nižu ...
Kada sunce zađe, u polju se smrači;
Tad plugove dižu.

Ivo Kovačević.

TRUS SVIJETA.

(FR. CLEMENS)

Ima li trusova svijeta? Zašto da ih ne bude? Istina, nijedan učenjak, nijedna knjiga ne zna ništa o njima da priča, i oni ne mogu da nađu mjesta u hipotezi o velikim svemirskim katastrofama. Oni možda žive samo u misli pisca ovih redaka i možda nijesu nego priča njime izmišljena — maštanje i san.

Pa opet: zašto da ne bude isto tako trusovâ svijeta, kao što imade trusovâ zemlje, ili potresa? Doživio sam i sam najmlađi potresni period, bio sam njegov očevidac, pa je među tim trusovima u mom mozgu iskrsla ta neobična zamisao — uronimo li stvari do dna — sasvim logična; jer ako se naši planeti nijesu mogli razviti bez privremenih, pače redovnih katastrofa, nije čudno, ako se izvede i zaključi, da se nije i ne može ni svemir?

Kada nam astronomi pričaju o nenadanom planuću novih zvijezda, o sukobima gorostasnih mirijada milja od nas udaljenih sunaca, zašto ne bi trus svijeta bio tome uzrokom? Pače: zašto ne bi mnogi naši trusovi zemaljski ili potresi bili samo djelomične pojave svjetskoga trusa?

No možda je to pitanje samo šala fantastičnoga pisca — pa ga zato uzmi kao šalu, ljubezni čitatelju, i dopusti pripovjedaču, da to lako i šaljivo tkivo izatka i dotjera, pa da i sebi i tebi predoči čudesna iznenađenja, koja bi vas snašla, kad bi iznebuha trus svijeta prekinuo redovni tijek života na našem planetu.

*

Nemirno ispruži Eskimac Anak čupavu glavu iz medvjedine svoje ložnice. Uhvati suprugu, koja je spavala kraj njega, za pleća, prodrma je i zovne: »Kalumaha!«

»Šta ćeš, napasti?« zapita dremovna mu družica, ljutita. »Ni spavati mirno ne mogu. Hoćeš li i opet piti? Ta vrč je kraj tebe!«

»Oprosti, milo moje, — ne ću piti. — Nijesi li ništa čula?«

»Šta bih čula?«

»Prenuo sam se iza sna sa čudnim osjećajem! — baš kao da se naša koliba pomakla sa svim, što je u njoj.«

»Nesmisao! U tvojoj se glavi opet jednom pomaklo! Sanjao si!«

U isti se čas okrene nježna ženica srdito na drugu stranu, i skoro se u teškom i glasnom hrkanju rasplinu i gnjev i uzrok gnjeva.

Anak ne htjede da je dalje buni, već zašuti smumljavši tek nešto zlovoljno kroz zube. Sanjao! Ne, nije zacijelo sanjao, mogao bi da prisegne!

I nije doista čestiti Anak sanjao. Uistinu bijaše nešto osjetio. Osjetio jedva zamjetljiv trzaj, kojim se bio ispoljio jedan vasiljenski događaj, jedan svjetski trus, ponajneznatniji po uzroku svoga nastanka i po svojoj pojavi, no to kobniji po svome djelovanju i učinku za našu zemlju. Slučilo se naime čudo, da se zemlja pomakla na svojoj osi za četvrtinu obujma; kao da su se dva pradiva njenom osi našalila, pa je malo zavrtjela, — odjednom se sjeverni stožer našao na polutniku. A da bude promjene, zatekla su se na stožerima polutnička, sada polovima zapremljena mjesta. Dosadašnji dakle ekvator, koji je doslije naš planet dijelio na sjevernu i južnu polovinu, sad ju je razdvojio na istočnu i zapadnu palu, a dosadašnji se polovi smjestili u dvije suprotne točke dosadašnjega ekvatora, koji se bijaše ispravio od pola do pola,

— sve drugo ostade, kako je bilo — ekliptika i pravac zemaljske osi i sve drugo, samo su se dakako klime različnih zemalja morale po izvršenoj promjeni preobraziti.

Pojmit ćemo veliko i zasluženo zadovoljstvo, što ga je jadno i nepravedno pogrđeni Anak osjetio, kad ga odjednom ljubezna ženica prodrmala, pa se na nj okosila: »Ta ustani i vidi, koji je to đavo!«

»Šta je?«, zapita Anak, protrv oči.

»Sviće, upravo je bijeli dan. Shvaćaš li? Bijeli dan sred zimske stodnevne noći! To nije čist groš!«

Anak se ozre. Zaista, neobično svijetlo prodiraše kroz ledeni prozor snježne kolibe. Uplašen skoči s postelje i provere se kroz vrata.

»Kalumaha! De izidi — sunce!«, vikne preneražen.

»Šta se zbiva s njime?«

»Eto izlazi i sjaji jasnije i žeže žarče nego inače u najtoplijem ljetu!«

Kalumaha ispadne iz kolibe, da vidi čudo.

»Zli dusi su nas opčinili,« povikne tjeskobno.

»Ah šta, ti blesani ne razumiju baš ništa!«, promrsi prosvjetljeniji suprug. »Uniđi i daj ono slanine i ribljega ulja, naš zajutrak, da se nasladimo.«

Oboje se vrati u kolibu i baci se svojski na svoj sasvim arktični doručak. Kalumaha, kojoj je na zalogaj slanine pala kap vode iznenada digne oči prema niskom krovu.

»Anače!«

»Što ćeš?«

»Naša kuća . . .«

»Šta je s njome?«

»Znoji se kao slanina na vatri.«

Krute snježne grude, što ih Eskimkinja nikad drugačije ne vidje no smrznute, počele su se uistinu topiti pod djelovanjem dosad nečuvene topline. Kap za kapi kapaše sa stropa, a po bokovima pokazivale se opasne pukotine.

Prestravljeno izleti oboje pred kolibu. Tu je bilo još i gore. Kao po žljebovima spuštala se silna voda na tle. Nije bilo sumnje, da za malo sati ne će ostati od njihove tako dugo nastanjene i tako im mile i prijatne kolibe ni gruda snijega.

Ali što je to bilo naprama prevratu u čitavoj okolini. Svud je romonilo i prokapljivalo, tisućgodišnji ledenjaci obarali su se i rušili u bučnim slapovima s vrhova u dolinu, velike se ledene poljane toga kraja rastapale, i još malo, i eto čitavih jezera i rijeka od njih i po nizinama se i ulekninama već gomilala silna voda i dižući se zaprijetila čitavom kraju poplavom, kakove nije bilo tamo od potopa.

Anak i Kalumaha nijesu još ni slutili taj užasni prirodni događaj; znali su doduše, da se led i snijeg iznad njihove uljenice topi i da im daje za lice potrebnu vodu; znali su također, da se pod morskom preko metra debelom korom nalazi voda, ali im o opasnosti poplave rođeno iskustvo nije reklo još ni slova.

Što više se dizala »kraljica dana« sve žešće, žarče i zatornije udarahu njene munje u ledeni kraj. Tako je visoko gore Anak i Kalumaha još ne vidješe. Za nekoliko sati uspela se na vrh neba; okomito padale su njene zrake i zabadale se, probijale mahom kao šiljasta koplja u tlo, kamogod su stigle. Oboje Eskimaca bili su već s pripekom skinuli debelu medvjedinu, pa opet im je vrućina i tjeskoba natjerala dvostruki znoj iz njihovih na zebnju priviklih tjelesa. Upropašteni, zadivljeni, jadikujući promatrali su okolinu, koje sad već ne mogahu da prepoznadu, jer su zaprepaštene oči gledale pred sobom čisto novu dosad nepoznatu sliku! Goletne puste hridi izdigle su crne glavice iz snježnoga pokrova, koji se sveđer topio, i sve dalje razgaljujući se pružale su golema i krepka tjelesa iz ruha, koje se stopu po stopu rastapalo i nestajalo. Davno je već bilo, što je snijeg pod gorama kopnio i pred njima je puklo crno i močvarno tlo. Činilo se. kao da zemlja po drugi put nastaje, kao da je izišla sasvim nova iz ruku Stvoriteljevih.

»Što će to da bude od nas!« stenjala je Kalumaha.

Anak doda kukajući: »Takove vrućine ne podnesosmo. O da hoće opet da zastudi! Kako da pametan čovjek odoli toj vrućini!«

»Slutim, mužu, da već nikad više ne vidjesmo snijega«, jaukaše žena.

»A od čega ćemo živjeti, ne bude li više životinjâ? Životinjama treba studen«, promrsi Anak natmuriv se.

Životinje su se snašle u zloj koži. Sjeverni medvjedi, lisice i vuci tumarahu amo tamo kao bez glave, sasvim ih bijaše ostavio strah od ljudi. Tisuće se galebova i drugih ptica skupilo u gustim jatima uz zaglušnu vrisku u zraku, sav ih je nagon izdao i sva vještina traganja i poznavanja puta. Čak se i nezgrapni morževi grozničavo uzvrpoljili i čas bi rićući uronili u čudno promijenjenu vodu, a čas bi se uzverali na obalu i uzalud tražili svoje obično hladno počivalište. Činilo se, da će za malo dana sve izginuti osim pticâ, koje su se već spremale da za vazda ostave svoj začarani zavičaj.

»Ej vi sretne ptice — vi možete bar letjeti i odletjeti!« — jaukaše Anak. — »Negdje ćete već naći kakovo prijatno hlađahno mjestance. Tko bi mogao srećom za vama! Mi moramo ovdje jadno poginuti, Kalumaha!«

»Ama, ako sve životinje izginu, imat ćemo barem dosta da jedemo«.

»Varaš se. Zar ne znaš, da već u toplini naše kolibice meso ne ostaje dugo prijesno. A u toj će se jari pokvariti za malo dana. I mi pomrijesmo od gladi!«

Jedva ih je još zanimalo to, mogli su reći, čudo, uistinu uzvišeno čudo, što se zbivalo pred njihovim očima. Oboje se sjeveraca, čeda ledenoga pola, iznebuha našlo u žarkim poljanama polutnika; malo je dana dotjecalo, te se tisućljetne ledene i snježne grude pretvoriše u bučne valove, ljute i bijesne, od kojih se ustrašena čeljad zaklonila na visine obližnjih planina.

No malo pomalo je spala voda, i doskora eto — bajna li vidika!

Iskrsnuše iz mrklih tala zelenilo i šare, stručak izbio za stručkom, na očigled je nicalo i raslo bilje u vlažnom i toplom zraku, i čitave su šume, gajevi i cvijeće, prave prerije, iskrsle iz zemlje.

Kako li je klicala Kalumaha spazivši prvo cvijeće! Na usne je pritiskivala te umiljate proizvode božje! U medvеđe je čupe svoga muža upletala novi divni ukras.

Uto se već moglo naći malo hlada pod grmenjem, a donekle su se privikli i Anak i Kalumaha promijenjenoj toplini. O kakvoj udobnosti dašto još nije ni spomena bilo, i ako su imali od čega da žive. Dosta se životinja bilo spasilo pribjegavši u planine na visine, gdje su se nekad bijelili ledenjaci. Onamo bi se gore za njima dao Anak bijući ih lovačkom sulicom; tamo gore bi odahnuo u onom raskošnom i ugodnom, i ako ne tako divno hladnom zraku, kakav bješe negda dolje u dolini.

»Tu ću da sagradim svoju kolibicu«, odluči Anak pa povede sa sobom i Kalumahu; od sada življahu barem kako tako na visokim busenjem obraslim ravnjacima. Tu i ostadoše, dok ne ugledaše daleko u magli silnoga gorskoga diva sa snježnom kapom na glavi. Uspeše se teškom mukom na nj i tamo gore opet podigoše milu svoju kolibicu snježanicu. Tu je dašto bilo malo zvjerinja, a bilja, koje bi se dalo jesti, još manje, pa opet im bijaše ljepše, nego u dolini, u koju bi češće svraćali svoj zadivljeni pogled uz srećni smiješak. Tamo je sada bilo prelijepo, upravo čarobno. Iz godine u godinu obišli bi katkada i doline. I kada bi sisavši s planine lutali pod vitkim paomama, krcatim prekrasnim zlatnim plodovima, prizvali bi djecu i stali s njima čavrljati o davnoj prošlosti, kad je svijet još bio ljepši i sretniji, kad je snijeg i led pokrivao gore i doline, doklegod je oko samo moglo dohvatiti.

»Samo hrabro i strpljivo naprijed, bez straha i bez brige, draga djeco!« redovno bi dodao otac Anak. »Budete li marljivi i valjani i vršili svoje dužnosti, ne će vas minuti ni blagoslov božji, i veliki će vas Duh da nagradi; opet će vam jednom poslati s nebesa i vratiti dobre stare dane, kad su sve poljane bile bijele i mrzle i kad je u našoj kolibi bilo hladno, tako divno hladno!«

(Nastavit će se)

Priredila: **Marica Stahuljak.**

ZGAŽENE CIKLAME.

Koji vas jadnik nemilo zgazi,
Mirisne male ciklame,
Prekinu nit vam životnoj snazi,
Malenom srdašcu plame?

Ah, kako ste divno cvale kraj puta
I mirisale zelnim gajem
Tako, da često do vas dolutah,
Da srce mi činite rajem.

U vama mir imadoh i sreću
I silno, silno vas ljubih,
A sada vas više imati ne ću,
Kad čovjek zgazi vas grubi.

Dolazi jesen, priroda vene,
A i ja moram otići:
»Zbogom, ciklame neprežaljene,
Međ' ljude treba mi sići.

A vi mi ovdje spavajte sanak,
Tiho i spokojno same,
Čekajte divnog proljeća danak,
Kad niknut će nove ciklame.

A tada mladom, mirisnom cvijetu
Pričajte, mene što tišti:
Da, lijepo li je na ovome svijetu,
Tek čovjek sve gazi i ništi . . .

Bratoljub Klaić.

LJUBAV.

Na brdašcu pokraj puta
Kapelica stoji,
Trošni kamen svakom zbori,
Da godine broji.

Nedaleko stado pase,
Ovčice se veru,
Pastirice, djeve mlade,
Poljsko cvijeće beru.

Kapeli ga smjerno nose
U vijenac nižu,
Njime glavu Onom kite,
Što visi na križu.

Njihova im duša tada
U blaženstvu pliva;
Teško je i zamisliti,
Što se s njima zbiva.

Jer radosti od svih bića
On najviše stvori;
Tko za ljubav živjet želi,
Po njemu se bori.

Andrija Ivančan.

MOLIM SE.

Pred oltarom mojim,
savjesti moje,
dvije voštanice bijele palim
i molim se...
I uz grobni muk, daleko nečega...
savjesti glas osjećam:
— O, da dođeš do čistoće,
nije dostatno pokajanje tvoje;
pođi natrag životnoj stazi
i sazidaj, što razrušiš...
i usreći, što unesrećiš...
i otkupi, što misliš...
i ugasnut će tek onda
voštanice bijele;
da budeš svjetlost,
što grijehom tvojim — je
ugasla.
I bit će ti prošteno...

Spiridion Bojanić.

MARCO POLO.

(1256.—1323.)

Podrijetlom je svojim bogata mletačka porodica Polo iz Dalmacije. Došavši u Mletke osnovala je tamo veliku trgovačku kuću, koja je imala što većih što manjih podružnica po istočnim gradovima, osobito u Carigradu i Krimu. Preko Krima imali su trgovci iz porodice Polo veze s azijskim zemljama: Turkestanom i Perzijom, i tako su dolazili u neposredni dodir s ogromnom tatarskom državom, koja se u to vrijeme pod vlašću Kublaikana, znamenitoga potomka silnoga Džingis-kana, prostirala od Tihoga oceana do Crnoga mora.

Bajoslovno bogatstvo tatarskih knezova, o kojem se toliko tada pričalo po Evropi, potaknulo je braću Nikolu i Matiju Polo, da zađu dublje u tatarsko carstvo, ne bi li i tamo osnovali svoje podružnice, gdje bi evropsku robu mogli zamjenjivati zlatom i draguljima. Osim poduzetnoga trgovačkog duha bilo je tu i pustolovnoga.

Budući da su braća ponešto znala mongolski, bilo im je putovanje znatno olakšano. K tomu im se pružila zgodna prilika, te se upoznaše s nekim mongolskim plemićem, koji je kao poslanik putovao u Peking, gdje je u to vrijeme boravio Kublaikan. U društvu dakle toga poslanika stigoše nakon dugoga boravka u Buhari i još dužega tegotnog putovanja preko Pamira i najbogatijega grada onoga vremena u istočnoj Aziji Karakoruma (danas tek ruševine na obroncima Altaja) u Peking.

Bilo je to polovicom 13. stoljeća, kada je daleki Istok bio za Evropljanina obavit gustom koprenom čudesnih priča i nagađanja. Na dvoru silnoga Kublai-kana bila su braća vrlo gostoljubivo primljena. Kan ih je radi njihova znanja i okretnosti tako zavolio, da ih uopće nije više htio pustiti natrag u Evropu. On se osobito zanimao za dvorske običaje evropskih kraljeva i knezova kao i državno uređenje, vojsku i slično.

Napokon se braća ipak zaželiše domovine i kan ih nakon mnogih molba pusti kući uz uvjet, da se opet vrate. I tako se Nikola i Matija vrate istim putem natrag u domovinu.

Taj pustolovni pohod braće Polo u Peking ne bi bio sam po sebi tako znamenit, da s tim njihovim putovanjem nije u neposrednoj vezi put Marka Pola, Nikolina sina, u daleku Aziju.

Vrativši se kući u Mletke našla su braća mnogo toga promijenjeno; bilo je naime prošlo neko petnaest godina, otkako se bijahu zaputili. Sin Nikolin, koji se rodio doskora, iza kako mu je otac sa stricem Matijom otišao u daleke krajeve, bio je sada već potpun mladić.

Dvije godine boravila su braća u Mlecima, kad se opet stanu spremati na put u Aziju. Marku je sada bilo sedamnaest godina; dosta jak, da i on pođe. Ovoj trojici pridruže se još i dva kaluđera, koje im je papa poslao, da u Aziji vrše misionarsku službu. Godine 1271. krenuše dakle njih petorica (Nikola, Matija i Marko Polo i dva kaluđera) put dalekoga Istoka. Stupivši na azijsko tlo uplašiše se kaluđeri odmah u početku tegotnoga putovanja i vratiše. I tako nastaviše otac, sin i stric svoj trogodišnji put.

Kublai-kan je po svom starom običaju Mlečane očinski primio i stalno ih smjestio u svojoj najbližoj blizini. Osobito je zavolio mladoga i nadarenoga Marka. Ovoga je štaviše susretao s posebnim poštovanjem, otkako mu je Marko pomogao kod podsjedanja nekoga grada time, što je uputio kanovu vojsku u novi način ratovanja opsadnim strojevima, kakovi su se tada u Evropi upotrebljavali.

Sedamnaest su godina boravili njih trojica na carskom dvoru velikoga Kublai-kana. Međutim je stari kan počeo pobolijevati. Mlečani su poznavajući prilike u Mongoliji predviđali, da će nakon smrti Kublai-kana doći u zemlji do nemira, i oni ponizno zamole staroga cara, da ih pusti kući. Ovaj im usliša molbu, ali dakako pod običajnim uvjetom, da se imadu opet vratiti. Ovaj put putovali su njih trojica na lađama do Perzije, a onda kopnom do Carigrada.

U Mlecima ih jedva prepoznaše, tako su se bili promijenili u tuđini, a i talijanski jezik su pomalo bili pozaboravili.

Kako su u to vrijeme Mlečani stajali sa Genovom na ratnoj nozi radi trgovačkih odnošaja, morao je i Marko, kojemu je bilo nešto preko trideset godina, u rat. Zarobljen u pomorskoj bici (kod Korčule?) bi otpremljen u Genovu. Tu je navodno u zarobljeništvu sastavio svoje putopisne crtice po dalekom Istoku. Da čujemo, što Marko među ostalim pripovijeda o običajima u Kini onoga vremena:

Kada veliki kan daje gozbu, onda gosti

njegovi sjede ovim redom. Prijestolje vladarevo smješteno je u čelo stola tako, da sjedeći licem gleda prema jugu. S lijeva mu sjedi carica, a zdesna na ponižim stolicama sinovi, unuci i redom svi rođaci po krvi.

Sjedalo nasljednika prijestola džing-kim-a nešto je više od sjedala ostalih sinova, kojih glave stoje u visini nogu carevih. Ostali kraljevići i kneževići sjede još za nižim stolovima. Isto vrijedi i za carsko ženskinje.

Stolovi su tako smješteni, da car uzmogne čitavo društvo pregledati. Međutim nipošto nemaju prava svi uzvanici sjedjeti za carskim stolom; većina plemstva mora se zadovoljiti sjedeći na sagovima u predvorju, štaviše i pred samim predvorjem stoji čitavo mnoštvo ljudi, koji su donijeli sa sobom neobičnih čudnih predmeta. To su podanici s posebnim pravicama, koji su došli, da obnove te svoje pravice, ako su im možda kojim slučajem bile uzete.

Nasred carske dvorane stoji prekrasno umjetničko djelo: četverouglati sanduk, ukrašen životinjskim likovima i pozlaćen. U njemu se nalazi skupocjeni ogromni vrč s vinom. Unaokolo stoje četiri manja vrča, od kojih je jedan napunjen kobiljim mlijekom, drugi devinim, a ostala dva već običajnim domaćim pićem. Tu se nalaze pehari i kupe samo za cara. Ima ih i tako velikih, i to od suha zlata, da bi se iz jedne posude moglo napiti osam do deset ljudi. I na stolovima nalaze se ovakove posude s vinom; jedan pehar za dvojicu, kao i jedna žlica u obliku maloga pehara sa drškom. Ove zlatne ili srebrne posudice služe kao čaše, kojima se vadi vino iz velikih posuda i iz kojih se pije. Upravo je nevjerojatan broj zlatnoga i srebrnoga suđa na carevu dvoru.

Posebni dvorjanici imaju paziti, da gosti, koji nijesu upućeni u dvorske običaje, dobiju prema svojoj otmjenosti i primjerena mjesta. Ovi su dvorjanici dužni bez prestanka obilaziti oko stolova i pitati goste, da li žele vina, mlijeka, mesa..., našto sluge smjesta donose, što već treba.

Na svakim vratima odaje ili dvorane, u kojoj se slučajno nalazi car, stoje dva jaka čovjeka sa štapom u ruci, koji paze, da ne bi prolaznici taknuli nogom praga. Dogodi li se, da tkogod i malo samo dirne prag, skinu te dvije ljudine s njega odijelo, koje mora poslije iskupiti novcem, ili ako mu ne uzmu odijela, onda ga čestito izbiju štapovima. Budući da stranci toga običaja ne znaju, upućuju ih dvorjanici, kako im valja hodati. Ta čudna opreznost je uobičajena, jer dodirivanje praga znači zlu kob. Kad pijani gosti izlaze, često se dogodi, da ne mogu drugačije preko praga već stružući nogama; no tada se više ne pazi tako strogo.

Dvorjanicima, koji poslužuju cara, prekriveni su nos i usta koprenom ili svilenim rupčićem, da ne bi svojim dahom dodirivali jelo i piće. Kad car pije, sluga, koji mu je dodao pehar, stupi tri koraka natrag i klekne; jednako se bace na tle i svi ostali prisutni dvorjanici i gosti. U isto vrijeme zasviraju svirači na svojim glazbalima i sviraju tako dugo, doklegod car pije. Čim car odmakne pehar, glazba utihne, a gosti opet zauzmu svoja mjesta.

Jela su obilno i izvrsno pripravljena, u krasnim posudama. Kad je gozba dovršena, sluge odstrane stolove. Tada nastupaju razni pjevači, igrači, plesači, čarobnjaci, koji svojim vještinama zabavljaju cara i njegove goste. Kad bude i igrama kraj, odlaze gosti svojim kućama.

Najsvečaniji državni dan, osim prvoga dana u godini (novo ljeto), jest carev rođendan 28. rujna. Taj dan nosi car skupocjeno zlatom izvezeno odijelo. Tom prilikom obdari car oko dvadeset tisuća knezova, plemića, časnika odijelima, koja i bojom i oblikom podsjećaju na carevo. Uz odijelo dobiju još i pojas od žute kože, koji je srebrnim i zlatnim nitima izvezen, i čizme. Najotmjeniji, koji su caru zato i najbliži, dobiju odijela, ukrašena dragim kamenjem od ogromne vrijednosti. Takova se odijela smiju nositi trinaest puta u godini, i to u svečane dane, koji pojedince padaju u trinaest mjeseci. Pa kada ti odabrani odličnici osvanu, čini se, kao da se sastalo trinaest kraljeva. Uopće postoji pravilo, čim veliki kan obuče drugo odijelo, svi dostojanstvenici su dužni također promijeniti svoja odijela drugima, koja imaju u tu svrhu spremljena. Odijela su tako čvrsta, da mogu po deset godina izdržati. Jedva ćemo sebi moći zamisliti bajoslovnu raskoš na rođendan velikoga tatarskog kana, kakove nema ni na jednom drugom kraljevskom dvoru čitavoga svijeta!

K carevu rođendanu šalju mongolski podanici kao i podjarmljeni narodi skupocjene darove. Tu se nađu i takvi darovatelji, koji žele dobiti kneževine i kneževske časti. U tu svrhu drži car na dvoru dvanaestoricu dostojanstvenika, koji onda presuđuju, koga će koja kneževina ili pokrajina dopasti.

Na carev rođendan svi se kršćani, Arapi i pogani mole svome bogu za zdravlje i sreću silnoga kana i gospodara.

Kod darivanja je običaj, da se darovi daju prema brojevima devet puta devet. Tako na pr. jedna pokrajina daruje osamdeset i jednoga konja ili devet puta devet komada zlata ili sukna. Na taj način može car na svoj rođendan da skupi do sto tisuća konja.

Na carev rođendan izvedu pet tisuća carskih slonova, koji su okićeni krasnim pokrovcima; ovi su izvezeni zlatnim i svilenim životinjskim likovima. Slonovi nose sve zlatno i srebrno posuđe, koje carski dvor posjeduje. Iza toga slijedi velik broj natovarenih devâ. Čitava ta povorka prolazi u mimohodu kraj cara, što pruža osobito lijepu sliku.

Ujutro, prije nego se postave stolovi, sakupe se u velikoj dvorani svi knezovi, čitavo plemstvo, tumáči zvijezda, liječnici, sokolári i javni namještenici sa časništvom. Kada su se svi smjestili prema svom staležu i dostojanstvu, digne se dvorski komornik i vikne jakim glasom: — Poklonite se i obožavajte! — Nato se svi bace ničice, licem do zemlje. Zatim isti dostojanstvenik izgovara molitvu: — Bog neka blagoslovi našega cara i poživi dugo u radosti i sreći! — Našto sav narod odgovara: — Bože, čuvaj cara!

I još jedamput progovori komornik: — Neka Bog unaprijedi veličinu i sreću carstva; neka sve one, koji su podložni caru, uzdrži u blagoslovu

NA DVORU VELIKOGA KANA.

mira i sreće, i u svim njihovim zemljama da vlada obilje! — Narod odgovara: — Da Bog dâ!

Napokon se svi bace četiri puta ničice, a komornik ide do bogato okićena žrtvenika, na kojem se nalazi crvena ploča s imenom velikoga kana. Pokraj toga stoji kadionica, u kojoj su zapaljene mirodije. S njom nakadi komornik u ime sviju prisutnih i žrtvenik i stolove.

Kad je obred dovršen, izlože prisutni svoje darove. Jednim pogledom pregleda vladar darove, našto gosti sjednu za stolove i gozba se započinje. Kad su svirači i plesači svršili svoj posao, dovedu pred cara pitomoga lava, koji legne do nogu carevih, što znači, da je (i on) prepoznao svoga velikoga gospodara.

Ako car zimi u Pekingu boravi, onda se u Kini priređuju lovovi na udaljenost od četrdeset dana. Činovnici moraju različite vrste divljači slati na carski dvor: veprovâ, jelenâ, srndaćâ, medvjedâ.

Posjednici zemlje opkole ona mjesta, gdje se divljač nalazi, načine oko nje prsten, našto puste pse da gone divljač do iznemoglosti ili ju lovci poubijaju strelicama.

Na lovu služi se sam car leopardima, risovima i tigrovima. Tigrovi su veći od babilonskih s krasnim krznom, koje je po duljini isprugano bijelim, crnim i crvenim prugama. Vrlo okretno mogu da uhvate vepra, bika, jelena i srndaća. Divan je prizor kako pušteni tigar progoni divljač i kakvom pohlepom i brzinom ju stizava. Ove lovačke zvijeri vozi car sa sobom u kavezima. Uvježbani orlovi navaljuju na vukove, te nema vuka, koji bi se mogao obraniti od njihove veličine i snage.

Dva lovca-majstora imadu nadzirati pse, hrtove i doge. Svakomu od ove dvojice stoji na raspolaganje deset tisuća lovaca; jedni su obučeni u crveno a drugi za razliku od ovih u svijetlomodro službeno odijelo. Broj lovačkih pasa, koje vode sa sobom, iznosi ni više ni manje već pet tisuća. Oba su lovca-majstora dužni opskrbljivati carski dvor dnevno s tisuću komada divljači ne uračunavši prepelicâ.

Na carskim lovovima dolazi često do nada sve zabavnih prizora, kakovih će jedva biti još gdjegdje u svijetu. Radi uskih klanaca u nekim krajevima, gdje dvor lovi, nose cara dva slona, gdjekada samo jedan. Obično ima car sa sobom četiri slona, koji su tako smješteni, da na njima može stajati drvena kućica, koja je iznutra zavješena zlatom protkanim sagovima, a izvana obložena tigrovim kožama. Ovakva je prilika zato potrebna na lovovima, jer car pati od ulogâ. U kućici ima za lov dvanaest sokolova i dvanaest plemića, koji caru prave društvo. Konjanici, koji cara neprestano prate, upozore ga, čim se pojavi divljač, osobito ždralovi. Nato car odstrani zavjesu, pusti sokolove, da polete. Ovi se bace na ždralove te ih tako dugo progone i biju, dok ih posve ne svladaju. Car ležeći na jastucima osobito uživa u toj vrsti lova.

Prema Czibulki P. R.

(Nastavit će se)

GEORGINA.

Još zadnji zefir o njoj snijeva
I čarobnu joj pjesmu pjeva,
Zadnji šareni leptir lijeta,
Meda kupi s njenog cvijeta:

Jer eno šumi iz daljine
Vjetar i s lijepe georgine
Odlijeće leptir, a crvene
Lete k zemlji latice njene.

Božidar Vančik.

MORSKI VAPAJ.

Möre, brate — sinje more,
Ja ti ljubim smjele vale,
Vruće žale,
Bijelu pjenu,
Klisuru — i njenu sjenu ...

More plavo i dubino,
Primi vapaj
Vrućeg srca,
Primi tople riječi dvije!

Odnesi ih tam' daleko
Po brzini hitrih vala,
Luci zala,
Gdje tuđinsko sunce grije ...

Neka čuje ona strana,
Kako peče stara rana.

Vinko Nikolac.

ŠAPAT MORA.

Od mjesečevih zraka cesta izvezena
po nemirnim valima pliva,
niz mrke hridi srebrna se pjena
uz šum tajanstven sliva.

Sve krili tišina; tek šapuće more
plačući kamen goli
sa valima malim, što tiho šumore,
tiho ... kô uzdah boli.

Oh! tužan je šumor malih, sitnih vala,
zar možda i oni čuše,
za snovima mrtvim mojih ideala
krikove moje duše?

Jurko Stanojević.

POVRATAK.

Tromo se vuče željeznica uz brdo, crni gusti dim suklja joj iz ždrijela i tvori velike kolute, koji bivaju sve rjeđi i prozirniji, dok se posve ne rasplinu. Jednolični i umorni njen štropot uspavljuje putnike, pa gotovo svi drijemaju, neki ležeći a neki sjedeći.

Tamo u kutu do posljednjega prozora sjedi već prosjedi gospodin. Ne drijema kao drugi, pogledajmo ga bolje! Gotovo je vedar, prem se na njegovu licu opažaju tragovi mučnoga i dugog putovanja. Uzbuđen je i nestrpljiv. Najradije bi sam gurao tu sporu željeznicu, da se što prije nađe ondje... I suze radosnice navru mu na oči. Pa kako i ne bi?

Bilo je to prije nekih četrdeset godina, kad ga je otac, nakon smrti majčine odveo u daleku tuđu zemlju, da ondje nađe svoju sreću. O, kako je gorko plakao, što je morao ostaviti mrtvu majčicu i svoje male prijatelje. Čak i ona mala njihova kućica, pa vjerni Šarko i krava Rumenka, natjerali mu suze na oči. Sve je morao ostaviti, a Bog zna, hoće li ih još ikada vidjeti.

Prije nekoliko dana tako se radovao putovanju, no kad je došao čas rastanku, bilo mu je sve teže i teže. Pogledao je još jednom zelenu livadu i kućicu i Šarka pa kravu ljubimicu, a zadnji mu pogled s vlaka pade na majčin grob. I obliše ga tople suze, koje ga zamalo i uspavaše. San ga okrijepi i on domala zabavljen krasnim predjelima i očevim tumačenjem zaboravi svoje malo selo... Sve je za njega bilo novo.

Dolazili su u velike gradove s prekrasnim bijelim palačama, koje su se caklile u noći od bezbroj sitnih žarulja. Činilo mu se, da je u onom začaranom carstvu, o kojem je snatrio za ljetnih kiša u onoj staroj suši s malim prijateljima.

Došavši preko mora nastaniše se u jednom od najvećih gradova. On je polazio školu, a otac mu radio u tvornici. I prolazili su dani, mjeseci i godine, a od malenoga dječaka postane zrio čovjek sa potpunom spremom za život. Radio je i sticao, postao je bogat, ali sreća bijaše od njega daleko, premda je imao sve, što bi zaželio. I otac mu bijaše neveseo. Kad bi se nakon rada odmarao, smrknulo bi mu se redovno čelo, a više puta bi i suze oblile one uvele staračke obraze. Ali nije ni jedan drugoga pitao, što ga tišti, njihove su duše osjećale isto. Sin je doduše diljem godina zaboravio domovinu, odrastao je ovdje i poprimio tuđi jezik, tuđe običaje, ali vječno bi mu uskrsavale u mašti izblijedjele slike... Onda bi ga gušilo u grlu, zatvorio bi oči, da ne vidi i zabranio mislima dirati u prošlost.

Ali jednoga dana umre mu otac. Sahranio ga u velikoj grobnici i osuo cvijećem i suzama. Sad se tek osjećao osamljenim. Otac mrtav, a majčin grob tamo daleko preko mora i gora, preko rijeka i šuma u onom malom seoskom groblju... I prvi put pusti mislima mah, preslab, da im zapovijeda. Izblijedjela, nejasna, sva maglom obavita slika dođe preda nj. Maleno seosko groblje sa crkvicom u sredini, a iza nje do drvenoga plota leži njegova majčica... Krivudasti puteljci, šljivik, livada i eno ona mala kuća sa sjenikom i sušom. I pričini mu se, da čuje mukanje svoje kravice Rumenke i veselo lajanje Šarkovo. Preko puta strinina kuća, a nešto podalje susjed Mate, otac najboljega mu druga. Iza kuća žubori potočić, po kojem je bo-

šonog trčao i tražio rake pod kamenjem... Sve, sve to je sad vidio, jasno, kao da je jučer bilo. I bura probije, grudi su mu se nadimale, ruke grčile i on zagrli spomenploču mrtvoga oca. Tako je nekoliko časaka stajao nijem od boli kao kamen, a onda spusti glavu i pusti suzama da teku. Osjetio je, da je sva ta neizreciva bol tek čežnja za nečim, čežnja za dragom domovinom, za domom njegovim. I na grobu očevu stvori čvrstu odluku vratiti se tamo iza velikih gradova, bregova i voda, tamo u onu dolinu, u ono malo bijelo selo.

Zazviždi željeznički znak, vlak je ulazio u malu stanicu.

Čovjek se do prozora naglo prene iz snatrenja i drhtavim rukama prihvati kovčeg i siđe. Noge su mu klecale od uzbuđenja, drhtao je kao u groznici. Vlak odjuri, a on se nađe sam samcat pred uspavanim seocem. Zvono već davno odzvonilo, a seljani polijegali, da uzmognu sutradan uraniti. Bjelasaju se kućice sa malenim oknima, a on već stupa smjelo po prašnoj cesti. Sve brži mu je korak, sve jače mu bilo kuca. Napokon se nađe pred vratima malene vrlo trošne kuće. Stane mu dah, spusti kovčeg iz ruku, pa potrči da izljubi one čađave stijene, onaj natruli prag. Škljocnu zarđala brava napuštene kuće i on se nađe — u svom domu.

Oporavivši se od prvoga uzbuđenja pođe dalje. Ta on sve to pozna! On pozna pjev tih ptičica, žubor potočića, sad on tek lahko diše. Kako je čist ovaj zrak, kako je sladak ovaj šum! Pođe preko šljivika do drvenoga plota, što međi s grobljem. Plahim se pogledom obazirao, bojao se, da ne će naći dragi grob, ali nešto jače od pamćenja, čista sinovlja ljubav, ne će se prevariti. U tili čas nađe se na majčinu grobu, iza malene crkve, ondje do plota. Krsta već nije bilo, tek malena uzvisina puna trave i korova. Objeručke ga obuhvati cjelivajući i suzama kvaseći onu dragu grudu zemlje, što mu majčine kosti krije. Tako ga zateče zora. Zazvoni pozdravljenje...; još uvijek ono staro zvono, što tako plačno zvoni, ali koje njemu sada naviješta — uskrsnuće. Prene se i pogleda na jutarnje sunce. Šire mu se grudi od radosti i osjeti, da nigdje nije sunce tako toplo, nigdje život tako sladak kao ovdje, u njegovoj domovini... i zakune se na majčinu grobu, da će ostati u domu, raditi za nj i smiriti se u rođenoj grudi...

»Jeka«.

SRPANJSKA ŽETVA.

PSALAM.

Sjedim u polju. Sâm.
Žalvije modre mirišu
uz potok što romoni
i kroz livade teče
a žarko sunce ko lapis-kamen peče.

Blistavo nebo je puno
daleke, plave tišine.

Negdje u planini mrije
pticâ i zverinja krik.

Zlatna ljetina zrije
pod suncem žarkim, dok zrije
u žitu zvoni cik.
To sad ritmičar ljeta
zrikavac koncerte sklada
(O, ne boji se glada).

Srce je moje puno
radosti, kao ševa
pjesama i modrine:

»O da sam cvrčak il' ševa
da sve to opjevat mogu!«

A tad sam — ne znam ni sam —
čuo sa vinova grozda
ruganje staroga drozda:

»Jadnik, pjesnik il' luda?
ne čuje — priroda cijela,
i mrav, i cvrčak, i ševa,
i buba u travi, na glogu,
da skladno u taktu pjeva
vječiti psalam Bogu.«

LJETINA.

Sunce visoko već prži.
A žuta žita kô more;
talasi plamte i gore
jezgrama zrelim do srži.

I plavo klasje leluja
na toplom zraku, lahori
pod vedrim suncem, još zori
u žarkoj plimi, i buja

od jednog do drugog ruba:
živice gloga i trna
trešnjevih crvenih zrna —
do šupljeg lipovog duba.

Na trešnji zakrešti svraka,
iz žita modri različak
izviri, zapoja cvrčak
rumenoj glavici maka.

I ševa za ševom sita
kraj sitnog diže se mrava
pût neba azurna, plava
iz žita, visokog žita.

Pjevaju molitvu danju.
Uz pjesmu njihovu čû se,
gdje kosci blistave bruse
kose, i srpovi žanju.

I pada ljetina zlatna —
dok se otkosi živi
slažu po košenoj njivi —
ko zlatna boja sa platna.

A sutra će već pod rosom
mrtva sva poljana biti
i ševe nekud se skriti
pred oštrim srpom i kosom.

U OSAMI.

Zrelo se žito talasa
širokim poljem kraj šume,
kraj livade i rijeke.

Meka, visoka trava
na vrelom suncu diše
i u osami spava.

Ležim u sjeni i slušam
nad sobom šumor breze.

Vjetar pokatkad dahne
i sobom donese:
— — — — — — —
vedru tišinu neba,
miris livadskog sijena,
razdragan cvrkut pticâ,
i pjesmu, srebrnu pjesmu
radosnih žetelicâ.

A ja se prenem, i gledam:
kako se žito talasa,
vjetrić s trskama ljubi
i oblak sivi gubi
poplašenih pticâ:
to sad preletje nebom
jato, plašljivo jato
brbljavih prepelica.
A sutra će već pod rosom

Mato Rukavina.

MAJČINA SMRT.

Tmurno nebo suze roni,
Hladni vihor pjesmu pjeva,
Tamna večer krila širi,
A visinom munja s'jeva.

Selo šuti — sve već sniva,
Niti glaska ne mo'š čuti,
Ni zapazit' iskru sv'jetla,
Mrku tamu da pomuti.

Tad iz kuće, trošne stare,
Trak se slaba sv'jetla javi,
Do postelje bolne majke,
Što ga brižna kćerka stavi.

Mirno leži bolesnica,
Tužan pogled stolu baca,
Gdje joj sjede miljenici:
Brižna seka, mali braca.

I na časak uspravi se,
Suh joj kašalj grudi para;
A suznim je okom prate
Njena vjerna dva stražara.

I već ponoć primiče se,
Tiho crna krila širi,
Po drveću hladni vihor
Lišće noseć' snažno piri.

Naokolo kraj kolibe
Tiho tamna avet kruži
Te minuvši kroz okance
Suhu ruku majci pruži.

Ranom zorom sa tornjića
Tužno stara zvona ječe,
Kraj postelje mrtve majke
Zagrljena čeda kleče.

Radivoj Jovetić.

DVA NAŠA JUBILARCA.

U mjesecu kolovozu ove godine dva naša sijeda i vrlo zaslužna veterana na polju buđenja hrvatske svijesti u Dalmaciji proslavili su osamdeset-godišnjicu života; to su boko-kotorski biskup Dr. Franjo Uccellini-Tice i starina Juraj Biankini.

Prvi se rodio 2. kolovoza 1847. god. na malom romantičnom ostrvu Lopudu, koji je onako divno opjevao Preradović. Već od ranoga djetinjstva Franjo Uccellini-Tice pokazao je sve odlike bistroga i talentovanog djeteta, te nakon svršene pučke škole pređe u Dubrovnik na gimnaziju, gdje se odmah istaknuo kao izvrstan đak i stao oduševljavati za hrvatske narodne ideale, za koje se baš u ono vrijeme stala boriti t. zv. »hrvatska narodna stranka« pod vodstvom Pavlinovića, Klaića, Nodila. Svršivši vrlo dobrim uspjehom gimnazijalne nauke, pređe u teološko sjemenište u Zadru.

Nakon svršenih nauka služio je kraće vrijeme kao župnik u dubrovačkoj okolici, no doskora bi pozvan u Zadar i namješten najprije kao prefekt, poslije kao profesor i napokon postane rektorom toga zavoda.

Kad je 1894. god. boko-kotorski biskup Trifun Radoničić obolio od teške bolesti, Uccellini bi imenovan njegovim pomoćnikom, a nakon Radoničićeve smrti njegovim nasljednikom.

Kao biskup boko-kotorski Uccellini upre sve svoje sile, da onaj naš siromašni narod materijalno i moralno podigne, žrtvujući svoje čedne prihode u tu svrhu i može se reći povoljnim uspjehom.

Našu je knjigu biskup Uccellini-Tice zadužio izvrsnim prijevodom na hrvatski jezik Danteove velepjesni »La Divina Commedia«, koja se smatra najboljim prijevodom svih svjetskih književnosti.

Bog nam ga još dugo poživio!

Drugi jubilarac Juraj Biankini rodio se u Hektorovićevu zavičaju Starigradu na ostrvu Hvaru u Dalmaciji 31. kolovoza 1847. god., od oca čednoga pomorca, koji je svojom srčanošću i ustrajnim radom dugo prkosio vlastitom svojom lađom uzburkanim valovima Jadrana, da pošteno izdrži svoju brojnu obitelj.

J. Biankini, treći po redu od sedmero braće i sestara, svrši brzo vrlo dobrim uspjehom početne nauke u rodnom mjestu, gimnaziju talijanskim naukovnim jezikom u Splitu, jer hrvatske nije uopće bilo, i konačno teološke nauke u Zadru, te se zaredi svećenikom. Kratko vrijeme službovao je kao župnički pomoćnik u rodnom mjestu baveći se međutim književnim i političkim radovima, koje je slao ondašnjemu »Il Nazionale« u Zadar, i učeći marljivo iz narodnih pjesama hrvatski jezik, kojim nije potpuno vladao. Baš u to doba (1870.) Pavlinović, Klaić i još neki istaknuti hrvatski rodoljubi vodili su odlučnu borbu u dalmatinskom saboru protiv talijanštine i t. zv. outonomaša, koji su bili zauzeli sve škole i općine.

Opazivši ustrajan rad mladoga svećenika pozovu ga u svoje kolo i povjere mu redakciju lista »Il Nazionale«, koji po tom promijeni ime i nazove se »Narodni List« (1871.). Tada zapravo započe političko Biankinijevo djelovanje. On podigne list na doličnu visinu i osigura mu ekzistenciju ostavši gotovo 50 godina njegovim glavnim urednikom.

Stekavši svojim domoljubnim radom veliku popularnost u narodu, bude izabran god. 1881. poslanikom za dalmatinski sabor, a 1892. god. za bečki parlamenat. Na tim istaknutim mjestima ostao je Juraj Biankini sve do sloma Austro-Madžarske 1918. god. braneći uvijek nepokolebivo hrvatska prava i radeći oko materijalnoga dizanja svoje Dalmacije.

Biankini objelodanio je bezbroj političkih brošura, od kojih spominjemo one »O upravi Dalmacije« i »Dalmacija za vrijeme rata«. Bio je poznat kao odličan govornik u saboru i u bečkom parlamentu, u kojemu je uvijek započimao svoje govore hrvatskim jezikom i onda nastavljao njemačkim, da ga bolje saslušaju i shvate ostali zastupnici.

Bog nam ga poživio!

Stj. I.

U DANIMA CVIJEĆA.

U danima cv'jeća plandovali mi smo
Kroz zelen-travnike i šarene luge,
U ljubavi našoj osjećali n'jesmo
Niti boli kakve niti gorke tuge.

Sa azurna neba sm'iješilo se sunce
Sreći našoj, ljubo, i slavuj je pjevô;
U grudima od milja drhtalo je srce
I ljubavi plamen u očima s'jevô.

Danas cv'jetak mrtav na tlu mokru leži,
Uvenulom travom kišica romoni;
Lasta k suncu kreće, novom kraju bježi,
Divan pjev slavuja prestô je da zvoni!

Pustoš se uvukla i u grudi moje,
A srce mi vapi: »Gdje je pramaljeće!
Gdje cv'jetak, što resio grudi je Tvoje,
Zar i on je zgažen kao drugo cv'jeće?!«

Branko Passek (Beograd).

NA OBALI.

Uputio sam se prema obali...

Na zvoniku Sv. Frane odbila je sedma. Do početka škole imao sam još sat slobodna vremena.

Noćas je padala kiša; obala je još vlažna. Već se razvio promet.

Suncem obasjani pločnik naliči ogromnomu ogledalu. Sunce je po njem prosulo svoje zlatne zrake, pa se po sredini obale napravila svijetla pruga poput srebrne zmije.

Šetajući promatrao sam užurbanost, slušao buku...

Radnici su prolazili razgovarajući živahno između sebe. Garavo im lice kaže, da se ne plaše sunčane žege. Idu radosno na posao. Žilave će im ruke prenositi pune košare robe; njihova će se leđa pod teretom savijati. I crnim se ugljenom tovare. Na večer se vraćaju kući promijenjena izgleda. Crni su i umorni, ali ipak zadovoljni. Misle na užitak pri skromnoj večeri i na svoje mile i drage. To se ponavlja svakim danom. Nadošlo je i nekoliko učenika, koji šeću obalom. Jamačno pitaju jedan drugoga, da li je naučio za danas zadane lekcije.

Kavane vrve prvim gostima. Poslužnik je stao pred kavanu postavljati stolove za one goste, kojima je milo promatrati komešanje u luci.

Lađe se sjaju na suncu. Vrhovi su im jarbola pozlaćeni. Jedra se lagano njišu i suše. Sunce kroz njih prodire cjelivajući ih svojim zrakama.

Mornari su užurbani. Neki dižu jedra, drugi prenose drva na obalu. Dolaze i prvi kupci te se pogađaju radi cijene, dok napokon ne kupe štogod.

Htio sam sjesti, ali su klupe bile vlažne, posute biser-kapljicama. Otro sam jednu rupcem i sjedoh. More je bilo mirno. Obrisi otoka još se nijesu sasma razabirali; pokrivao ih je tanki veo magle. Lađe su puzale po mirnome moru kao po glatkoj kristalnoj ploči. Ostavljale su za sobom srebrnu vijugavu prugu. Nebo nije bilo potpuno vedro. Povrh otoka gomilali su se sivi oblaci. Znade to mirno, lijepo more katkada biti tako bijesno.

Okrenem se. Do mene je sjedio neki čovjek. Zaduben u razmišljanje u prvi ga mah nijesam ni opazio. Čudnovata pojava. Odjeven kao prosjak. Pocijepanoga kaputa, zakrpanih hlaća, ali zagonetnoga pogleda. Na samilosnom licu igraju dva živa oka, koja uvijek nešto traže. Gledajući ga sjetio sam se Dostojevskijeva »Idiota«. Crte lica iste, tako blage, tako nježne. Izgled neznanca kao da mi je bio poznat; kao da smo negda bili prijatelji. Gledao je moj risaći blok. Pio ga je očima. Njegov me je pogled molio: »Pokažite mi blok«. Da ga zapitam: što traži, što želi, nijesam mogao, jer me je samilosni pogled korio.

»Znadete li napraviti patku s jednom crtom?« — zapita me toplim, molećim glasom.

Tu molbu, izrečenu naivno i nježno, nijesam mogao odbiti.

»Kako to mislite?« — zapitam, jer mi pitanje nije bilo potpuno jasno.

»Pokazat ću Vam, ako hoćete!«

Pružim mu blok. On ga uhvati kao svetinju. Oči mu zasjaše vatrom iskrenoga zadovoljstva, kao i uzniku, koji poslije dugih, teških godina robovanja ugleda zlatnu slobodu.

Njegov se pogled uozbilji, crte lica se namršte. Činilo se, kao da će riješiti tešku zadaću. Prihvati olovku i počne crtati. Oči mu sjaju od sreće i zadovoljstva. On se nada, da će uspjeti.

Crtao je stalnom rukom, koju nije skidao s bloka.

Zadubio se u rad...

Nekoliko je časaka mirno risao.

Napokon mi pokaže svoj rad. Nacrtao je nekoliko obrisa. Patka, zec, konj, miš — sve je to bilo tako lijepo i vjerno prikazano samo sa nekoliko crta. Opažala se vještina i ukus u risanju, a i darovitost.

Ja ga naravno pohvalim. On se nato zadovoljno nasmiješi. Pogleda me, kao da je htio reći:

»Vi mi laskate«. — Nijesam mu laskao. Moja je hvala bila premalena, jer je on zbilja bio talenat u risanju.

»Dozvoljavate li, da pogledam Vaš blok?« — zamoli me stidljivo, toplo.

»Samo izvolite!«

Slike je promatrao s osobitim zanimanjem. Sliku, koja je predstavljala Sokola, kako drži u ruci hrvatsku zastavu, oduže je vremena promatrao. Uživao je u njezinoj ljepoti.

Gledao je, njegove su usne drhtale, htio je nešto reći, ali se stidio...

Možda mu se svidjela slika, pa ju je htio zatražiti, ali se bojao, da mu je ne ću dati.

Njegove su oči nešto molile.

Jedva primjetljivim glasom izgovori tiho, kao da se ispovijeda:

»Bili mi htjeli darovati ovu sliku!«

Rekao je glasom punim stida, punim straha, kao i dijete kada traži od majke novčić, pa poznavajući njezinu strogost, boji se, da mu ga ne će dati.

»Uzmite je samo!«

Moje su ga riječi razveselile. Smiješio se. Oči su mu zasjale. Bio je zadovoljan.

Pažljivo smota sliku, da je ne bi ozlijedio. Stavi je u džep i spremi je kao veliko blago, kao amanet.

»Vi ste zacijelo Hrvat?« — zapita me također bojažljivim glasom.

»Jesam!«

On se nasmiješi.

»Jeste li stranac ovdje?«

»Da, Ličanin sam. Svršio sam tri razreda realke. Radi nestašice sredstava morao sam prekinuti nauke i eto...«

Iz razgovora me prene udaranje sati...

Otkucalo je osam.

Morao sam se požuriti u školu. Žao mi je bilo ostaviti toga dobrog čovjeka, ali sam morao.

»Oprostite, moram ići u školu. Možda ćemo se još jednom vidjeti. Ostanite s Bogom!«

»Do viđenja i hvala Vam na svemu!« — izreče on skoro plačući. Bilo mu je žao rastati se sa mnom. Još me jedamput pogleda zahvalno...

Shvatio sam pogled njegovih očiju; on mi je bio haran.

Kao da smo bili stari, dobri prijatelji...

Požurim se u školu.

*

Njegov se talenat nije mogao dovoljno razviti; nije bilo sredstava. Vjerojatno je, da je bio sin siromašnih roditelja, koji ga nijesu mogli dati na daljne nauke.

Samilosni izgled njegova lica jasno je govorio, da je u životu mnogo patio. Nevolje je podnosio ustrpljivo. Došao je u sukob s najjačom silom na svijetu: s borbom za opstanak. Ona je pobijedila, a on je postao njezinim robom. Borba za opstanak uništila je njegov talenat.

Bio bi možda proslavio sebe, a i domovinu...

Damjanović.

VEČER.

Na zapad se sunce
I na sanak sprema,
I već zadnjim tracim'
Po vrletim' dr'jema.

I sunašce mrije
Kano čedo milo,
Što je jutros zdravo
I veselo bilo.

I već sunce pade
I suton se rađa;
K obali se bliži
Sa pučine lađa.

Samo nešto krvi
Po moru se lije,
Što umiruć' sunce
Još sakrilo nije.

Suton gazi brzo
Po sunčanoj krvi,
I nekud se žuri,
Da ga noć ne smrvi.

I već jeca zvonce,
Gospin pozdrav nosi,
Mir toj zemlji tužnoj
Tankim glasom prosi.

Osuše se zv'jezde
Sve jedna za jednom,
Da probdiju straže
Nad zemljom tom b'jednom.

Nešto zrakom munu.
— Duša to je l' noći —
I otvori tamne
Svoje snene oči.

Večer tiha pade
Tamnih, mekih krila,
I pod njih se zemlja
Sva nečujno skrila.

Sniva zemlja, sniva,
Mrak dok svuda diše;
Umor, zloba, zavist
Malo se tek skriše.

Petar Šikić.

KROKODIL.

Prastara slava veliča, prastare priče potamnjuju povijest najpoznatijega krokodila, koji živi u Nilu i kojega su Herodot i pisac knjige Hiob proslavili; onaj kao povjesničar skupivši sve, što je o krokodilu za svoga boravka u Egiptu čuo i vidio, a ovaj kao pjesnik, koji ga pod imenom »levijatan« spominje kao neku bajoslovnu morsku neman.

— Ja sam se, veli Brehm, na svojim putovanjima s tim »levijatanom« dobro upoznao. Promatrao sam ga u Egiptu, u Nubiji i u Ist. Sudanu; na stotine sam ih vidio i svojom puškom na njih nišanio, po gdjekojega ubio, držao u ropstvu, od njegova mesa i njegovih jaja jeo; pa mislim, da ga i poznam.

Rado se govori, da krokodil dosegne duljinu od 10 m, no meni se čini, da je to stvar približnoga ocjenjivanja, dok se smije dopustiti, da krokodil može doseći najviše šest metara. Temeljna je boja u krokodila zelenkasta (kao tuč) s malenim tamnim pjegama na leđima i još tamnijim neredovitim pjegama sa strane, koja odozdo prelazi u zamazano žutu boju; no i tu može biti raznih promjena. Nilski je krokodil danas još (u 20. stolj.) raširen preko najvećega dijela Afrike, i to južno do jarčeve obratnice, osim toga na Madagaskaru i nekim susjednim otocima. Živi samo u slatkim vodama, i to bez razlike u rijekama i jezerima, u rječicama i močvarama, pa i u barama.

U Egiptu je krokodil gotovo utamanjen. Strelica i praća, o kojima se pripovijeda u Hiobu, nijesu ga dakako mogle protjerati, ali puški je to ipak uspjelo. Naš »levijatan« doduše nije uzmicao pred njom, on je izdržao kao pravi junak; no zato je morao ostaviti svoj život u borbi sa čovjekom novoga vremena. Njegovi su dani, dani prasvijeta odbrojeni, njegovo se vrijeme ispunilo, otkada savremeno tane šale probija njegov oklop, otkada ga dijete može da svlada. Pa i ihneumon (Faraonov parcov), junak priče, postao je sumnjiv i smiješan sa svojim djelovanjem. Ne treba mu više jesti krokodilovih jaja, niti se uvlačiti u ždrijelo te nemani, da joj izjede srce; jer još neki neznani ostaci tih oklopljenih guštera, koje sam vidio u Egiptu, bit će da su stradali od taneta engleskih putnika, a ihneumon mora da se isključivo hrani kokošjim jajima, kao što je to po mome dubokom uvjerenju oduvijek i činio.

Jedna od glavnih potreba krokodilovih je kakvo zgodno mjestance na prudu, gdje se stalno zadržava. Bučnih mjesta u rijeci ne voli, pa ga je rijetko naći u brzicama. Mjesto, koje je sebi odabrao za obitavalište, brani velikom ustrajnošću i žilavošću. Za kišnoga vremena poduzima katkada kratka putovanja po bližoj okolini, i to samo u kišnim potocima i rijekama ili močvarnim odnosno poplavljenim prašumama.

Rado se misli, da je krokodil nespretan, no to je sasvim krivo. U vodi je vrlo živahan, pliva i roni velikom brzinom, i to u svakoj dubini režući vodu kao strelica zrak. Njegov silni rep služi mu kao izvrsno kormilo, a dobro razvijenim plivaćim kožicama na stražnjim nogama pomaže se kod plivanja osobito vješto, bilo da sebi dade drugi smjer, bilo da mirno stoji u vodi.

Pa i na kopnu kreće se krokodil prilično vješto, i ako tu samo rijetko kada poduzima dulji put. Kad se uspinje na prud, obično to čini polagano; pri tom stavlja jednu nogu ispred druge, dok mu se tijelo vuče po pijesku. Nalazi li se pak podalje od rijeke, onda uplašen brza k rijeci, a isto se takvom brzinom može da baci i iz rijeke na obalu, kad opazi plijen.

KROKODIL (CROCODILUS NILOTICUS).

O višim sposobnostima krokodilovim teško je izreći siguran sud. Herodot je o vidu krokodilovu bio loše upućen, jer ova životinja vidi u vodi vrlo dobro, a i na kopnu ne mnogo slabije. Otac povijesti bit će toliko u pravu, ako ga razumijemo, da u krokodila vid nije najoštrije ćutilo; i doista je u njega najbolje razvijen sluh. Krokodil čuje daleko bolje od drugih, možda od svih drugih puzavaca; on može da razabere najneznatniji štropot i zato treba da zahvali u najviše slučajeva svomu oštromu sluhu i svoj spas. Ali krokodil posjeduje i neku darovitost; on ne zaboravlja pretrpljene progone te im nastoji u buduće izbjeći. Svi krokodili, koji još u Egiptu žive ili koji su još za moga boravka

tamo živjeli, zavukli bi se smjesta u vodu, čim bi opazili, da im se približava lađa, tako te nijesmo imali vremena pucati na njih; dok sudanski krokodili puštaju lađu da sasvim blizu dođe i tako obično stradaju životom. Stari krokodili, koji već godinama posjećuju svoje stalno mjestance na prudu, napuste ga istom onda, kad ih stalno netko uznemiruje, i potraže sebi novo zgodnije obitavalište, gdje se mirno mogu sunčati i spavati; isto tako dobro zapamte mjesta, gdje su naišli na plijen, na pr. na pojilima za stoku, ili gdje žene dolaze po vodu, i tu se oni stalno klatare i čekaju plijen. Na kopnu se u glavnom krokodil vlada kukavno, i ako nije ni u vodi baš osobit junak, no zato je drzovit i poduzetan; čini se, kao da osjeća sigurnost, koju mu pruža voda, pa prema tome i postupa. Sa svojim srodnicima živi u prijateljstvu, i za vrijeme parenja, ako su mu veličinom i snagom dorasli, ako su pak slabiji, onda je za njih stalno opasan, osobito kad ga muči glad. Za ostale se životinje tek toliko brine, koliko su mu dobro došle, da ih uhvati i proždere; onima pak, kojih ne može dohvatiti, dopušta, da se kreću po miloj volji u njegovoj blizini. Odatle i ono prividno prijateljstvo između krokodila i njegova »čuvara«, one čudnovate ptice, koja neposredno živi kraj krokodila i na njemu samom.

Krokodil daje glasove, kad je uzrujan; čuje se kao muklo rikanje. Uvjeren sam, da ga možemo mjesecima promatrati a da glasa čuti ne ćemo; ali ako ga uplašimo ili ranimo, oglasi se, pri čem se čuje mrmljanje, katkad i glasno rikanje. Tako sam se jedamput u lovu na ždralove približio bio strmoj obali, no mjesto ždrala opazim u neposrednoj blizini krokodilovu glavu, gdje viri iz vode. Opalim iz puške i saspem mu sačmu, namijenjenu ždralu, upravo u glavu; krokodil se bijesno digne iz vode, zareži glasno na mene i nestane ga u valovima.

Obično izlazi krokodil iz vode oko podneva, da se sunča i duboko da spava. U tu svrhu puže vrlo polagano i oprezno na plitki prud, sumnjivo mjeri svojim zelenkastim očima okolinu i nakon duljega promatranja spusti se na trbuh. Gotovo uvijek leži savijen, i to tako da su mu rep i gubica okrenuti prema rubu obale; potonja se često nalazi još u vodi. Kad se konačno smjestio, otvori poklopce, koji mu zatvaraju nosne šupljine (kod ronjenja), dahće neko vrijeme i zijeva, napokon rastvori zubato ždrijelo, koliko mu je samo moguće. Ovako ostane ležati nepomično na odabranom mjestu i doskora — čini se bar tako — zaspi. No ne može se sigurno reći, da je njegov san dubok, budući da ga svaki i najmanji štropot može da probudi i u vodu otjera.

Ako ga nitko ne uznemiri, ostane krokodil do zapada sunca na kopnu, katkada u brojnom društvu svojih srodnika. Često leže u gomilama jedan preko drugoga, no najobičnije svaki za sebe; osobito se mladi krokodili zadržavaju u priličnoj udaljenosti od starijih. Čim se stane smrkavati, krokodili napuštaju kopno; sada nastupa vrijeme lova, koji je u glavnom namijenjen ribama. Osim riba lovi krokodil i sisavce, veće ili manje, koji su se neoprezno približili rijeci, pa i ptice močvarice. On se približava vrlo oprezno svojoj žrtvi, potone sasvim pod vodu, pliva polagano i tiho, samo nozdrve drži kod disanja malo iznad vode; a kod navale jurne strelovito na kopno. Krokodil nigda ne progoni žrtve, koju je promašio kod navale. Jednom smo s pravim užitkom promatrali, kako je antilopa, koja je došla bila na rijeku piti vode, iznenada skočila na visoku obalu, dok je za njom svom silom jurnuo krokodil. Ptice znade krokodil da zavara svojim prividnim mirom ili svojom nesmotrenošću i negibivošću, pravi se, kao da ı ne mari za njihovo skakutanje, te se onda iznenada baci među njih; često im se primiče u početku vrlo polagano, palac po palac, pa kad mu se čini, da se dovoljno približio, navali. Ali krokodil ne zazire ni od velikih sisavaca; on može da zgrabi i sa sobom odvuče u dubinu: magarca, konja, govedo, pa i devu.

Kakogod je krokodil opasan radi štete, koju može da prouzroči stanovništvu onih krajeva, on je još mnogo opasniji po ljude same. U čitavom Sudanu ne će biti sela, koje ne bi imalo da oplakuje barem po jednoga od svojih žitelja. Svake se godine događaju nesreće, a znatiželjnomu strancu znadu urođenici kazivati o nesrećama, kako je krokodil ovoga ili onoga: sina, unuka, konja, devu, magarca, psa, ovcu ili kozu ugrabio, odvukao u dubinu, požderao ili barem nogu ili ruku otkinuo. Vrlo se rijetko dogodi, da se žrtva može spasti; jer navala krokodilova tako je nenadana, da je svaki bijeg nemoguć. I uz pristaništa velikih mjesta i gradova tumara ta razbojnička klatež. Za moga boravka u Kartumu krokodil je zahvatio jednoga dječaka, koji se nekoliko koraka bio udaljio od kuće svojih roditelja, odvukao ga sa sobom do obližnjega pruda usred rijeke i tamo ga na očigled mojih ljudi proždro. Neopisivi strah Sudanaca od te nemani je time dovoljno opravdan.

Osim živih ždere krokodil i mrtve životinje, koje rijeka sa sobom nosi. Ja sam više puta bio na taj način lišen skupocjenih ptica, koje su tanetom pogođene pale u vodu. Nasuprot Kartuma bio sam udario tabor, odakle sam izlazio u lov. Jedne sam večeri nastrijelio osobitu vrstu orla, koji je do rijeke lepršao a onda u vodu pao. Tu za mene skupocjenu pticu nosila je voda niz rijeku i već je prijetila opasnost, da će je zahvatiti struja i ponijeti sredinom rijeke. Uto se pojavi jedan Arapin i ja ga zamolim, da mi izvadi orla. — »Očuvalo me nebo, gospodaru!« odvrati Arapin, »ne mogu ja ovdje u vodu, ta ovdje sve vrvi krokodilima. Istom prije nekoliko tjedana ugrabili su dvije ovce na pojilu i odvukli ih sa sobom, jednoj su devi odgrizli nogu, jedan konj je upravo još mogao pobjeći.« — Ja sam nato čovjeku ponudio lijepu nagradu, predbacio sam mu kukavstvo i pozvao ga, da bude junak. No on mi posve mirno odgovori, da ne bi za čitavo blago ovoga svijeta išao u rijeku. Zlovoljan skinem odijelo, siđem u rijeku i stanem gaziti vodu, napokon zaplivam u smjeru, gdje se nalazio moj orao. Arapin iza glasa stane vikati: »Gospodaru, u ime milosrđa Alahova vrati se, eno krokodila!« — Uplašen požurim se natrag k obali. I doista od druge obale dolazio je silan krokodil, vidjela mu se tek krèsta, gdje proviruje iz vode; ravno je plivao prema mome orlu. Došavši do njega zaroni, otvori ždrijelo, u kojem bih i ja bio našao dosta mjesta,

ugrabi mi plijen ispred očiju i nestane ga u mutnim valovima.

Dok je krokodil u vodi drzovit i nasrtljiv, na kopnu je potpuna kukavica. On se najviše stotinu koraka udalji od obale, kojoj se smjesta vraća, čim osjeti što sumnjivo. Napose ne podnosi čovjeka; čim se ovaj pojavi, smjesta se baci u rijeku, dok se nigda ne dogodi, da bi ga progonio na kopnu ili napadao. Stotinu sam puta sebi dozvolio šalu, da iznenadim krokodile i vidio, kako jednakom žurbom skaču u vodu kao na pr. kod nas žabe. Jedan od mojih momaka se jednom htio u ranu zoru pužući približiti obali, da zađe divlje guske, no nemalo se uplašio, kad je opazio, da ono nije panj, do kojega se htio neopazice došuljati, već krokodil. Na sreću se životinja ponijela kao obično: mjesto da je navalila na čovjeka, koji joj se bio približio, nastojao je da se sama što prije udalji. Jednaki strah pokazuje krokodil, kad mu tko želi zapriječiti povratak u vodu; tada gleda pronaći bilo kakvo sklonište, da se sakrije od progonitelja. Loveći jednom po šumama Modroga Nila naiđosmo iznenada na krokodila (od tri i pô metra). Uplašen sklonio se u obližnje grmlje i tu se tako sakrio i pritajio, da ga nijesmo više mogli naći.

Bit će da krokodil poduzima ovakove izlete na kopnu s namjerom, da sebi nađe drugu vodu. Za kišnoga vremena putuje krokodil uzduž bujica i potoka, koji doskora presahnu, i tako ostane ocijepljen od glavne rijeke; tu se on promeće, kako zna i može čekajući novu kišu. U početku putuje od jedne bare do druge, konačno se zaustavi tamo, gdje još imade nešto vode, i ostane po nekoliko tjedana ne mareći zato, da li mu bara odgovara veličinom svojom. Često se dogodi, da ljudi naiđu u kakvoj maloj kaljuži na čitavoga gorostasa.

Ženka leže 20 do 90 jaja, koja oblikom i veličinom nalikuju na guščja; razlikuju se od ovih tek svojom mekanom ali hrapavom, vapnenastom ljuskom. Ta jaja snese ženka u rupu na pješčanom prudu i zagrne ih repom. Ona tako spretno zamete svaki trag, da se ono mjesto može tek po muhama raspoznati, koje su se nad leglom skupile. Ženka zatim ostane u blizini zakopanih jaja. Kad su se mladi gušteri razvili, daju mukle glasove; majka, koja se nalazi u blizini, čuje njihovo pijukanje, priđe i odgrne pijesak. Mladi izmilje iz svojih jaja, našto ih majka odvede u vodu.

U stara vremena su Egipćani (napose donji), kako pripovijeda Herodot (5. st. prije Kr.), držali krokodile u ropstvu.

»Mnogi Egipćani, kaže otac povijesti, gledaju u krokodilima svete životinje, drugi opet svoje najljuće neprijatelje; jedni stanuju oko jezera Mörisova, a drugi oko Elefantine. Oni pripitome lijepom njegom krokodila tako, da se dade rukom dodirnuti. Ti ljudi nastoje, da krokodilu bude život što ugodniji, vješaju mu na uši zlatno prstenje s brušenim kamenjem, kite mu prednje noge zlatnim kolutima i hrane ga zakuscima i mesom. Nakon smrti ga balzamiraju i polože u posvećeni grob. Ovakvi se grobovi nalaze u podzemnim prostorijama velikoga labirinta kod Mörisova jezera, nedaleko Krokodilova grada.« — Maximus Tyrius (2. st. poslije Kr.) pripovijeda ovaj slučaj: »U Egiptu je hranila neka žena krokodila, radi čega su je ljudi visoko štovali. Njezino dijete igralo se s krokodilom, dok ovaj nije postao tako velik i jak, te je požderao dječaka. Nesretna se žena radovala velikoj sreći svoga sina, jer ga je božanstvo sebi odabralo za žrtvu.«

Mladi krokodili dadu se brzo pripitomiti kao i gušteri, uzimaju hranu iz ruke, a da pri tom ne sikću, naviknu se na izvjesne glasove, pri čem se vrlo ljupko vladaju. Da za mladosti brižno uzgojeni krokodili i pod starije dane ostaju pristupačni i neopasni, koliko se to uopće od njih može tražiti, može se sigurno ustvrditi, pa prema tome stare priče o krokodilima nipošto nijesu pretjerane i iskićene.

»Brehms Tierleben«.
Priredio: **V. B.**

VEČER U ŠUMI

Žubori vrelo. Tisuć se sjena
Preplića mirisnim zrakom.
Proljeće pjeva. Zadnja se svjetlost
Večernjim grli već mrakom.

I sve je mirno. Blagost je neka
Zavladala uokolo svud.
Zamire sunce. Suton već pada
Taj koprenom pokriva put.

Svježina — miris. Svud se osjeća
Priroda nova i bajna.
Suza u oku. Proljet je ovdje
Opet zavladala sajna.

Hrvoje Švob.

LISTAK

MISLI VELIKIH LJUDI.

Ljudi, koji »nikad nemaju vremena«, najmanje rade.

Georg Ch. Lichtenberg,
niem. satir. pisac (1742.—1799.).

Častoljublje laglje obuzme male duše od velikih; upravo tako, kao što i vatra laglje zahvati slamni krov kolibe od kamene palače.

Sebastian R. Chamfort,
franc. pesimista (1741.—1794.).

— li —

JOSIP HANUŠ,
apostol hrvatskoga sokolstva.
(29. V. 1851.—14. VIII. 1927.)

Dne 14. kolovoza o. g. umro je nenadano apostol hrvat. sokolstva brat Josip Hanuš. Umro je vršeći svoju sokolsku dužnost usred pozdravna govora, okružen hrvatskim sokolima i sokolicama u Hrvat. Dubici. Smrt, dostojna jednoga Sokola, koji je u pravom smislu riječi i dušom i tijelom nastojao oko dizanja i jačanja hrvat. sokolske svijesti.

Četrdeset i četiri godine neumornoga rada (1883.—1927.) posvetio je Josip Hanuš hrvat. sokolskoj ideji. Rodom Čeh iz Svemyslica (29. V. 1851.) ostao je vjeran toj ideji, za koju je i umro na hrvatskoj grudi.

Što je apostol hrvat. sokolstva brat Josip Hanuš bio Hrvatima, najbolje nam kazuju riječi saveznoga starješine brata Križa, kojima je predao zemne ostatke njegove hrvatskoj zemlji na Mirogoju u Zagrebu:

»Plačite braćo, plačite sestre, jer je tuga i bol, koja nas je snašla, velika, a gubitak nenadoknadiv! Naš dragi brat Hanuš ostavio nas je. Neumoljiv zakon prirode i volja božja odlučiše tako, a mi stojimo, eto, potištena srca i zabrinute duše, pitajući jedan drugoga: što ćemo sada? Jest, braćo i sestre! Strašno je to pitanje, ali na žalost istinito, jer zbog smrti dragoga nam brata nastaje velika praznina, koju ćemo popuniti Bog zna kada, ili... nikada.

Ta on, naš dragi brat starješina, bio nam je mnogo više nego brat. Bio je otac, učitelj, vođa, savjetnik, pobornik, sudac. Bio je apostol sokolstva. I sve vrline odnosi sa sobom u tamni grob, a nama ostaju samo uspomne na njegova plemenita djela. Ali te uspomene ne smiju ugasiti u srcima našima, već će to, to Ti evo obećajemo, ostati vječiti memento u svakom našem radu i činu, nastojeći, da ga izvršimo prema Tvojoj nauci i u skladu s Tvojim uzornim životom. Pa ne samo da su ga resile sve plemenitosti potpuna čovjeka. U njemu je bila neslomiva jakost karaktera, držeći se stoički onih zlatnih riječi: Sve za obraz, obraz ni za što! I nije ga dao. Čvrst i odlučan stupio je na čelo hrvatskoga sokolstva, upravo u onom času, kada je to sokolstvo zalutalo i bespomoćno trebalo najviše njegove pomoći i njegova imena. Hrvatsko mu sokolstvo ne će nikad to zaboraviti, pa ako je zato i doživio gorkih razočaranja i preziranja, naša ih je velika ljubav i poštovanje zasjenilo. »Ova zemlja, koja me je primila kao sina svoga, koja mi daje gostoprimstvo i život, to je Hrvatska, moja druga domovina. I kao što sam oduševljen Čeh, tako isto sam iskren i oduševljen Hrvat, jer tu živim, dužnost i poštenje, pa i zahvalnost nalažu mi, da radim pošteno i nesebično za dobro i sreću Hrvatske domovine«.

Kolike li uzvišene i plemenite duše, duše dostojne jednoga Hanuša. I sve to, eto, izgubismo jednim mahom I svijetle dane našega života prekrila je mrtva tama, a tuga obavila duše naše. Plačite braćo i sestre, jer nema među nama više onoga, koga je ljubav naša privezala uz nas, kao dragoga oca, kao miloga brata i nenadoknadivoga učitelja našega! Plačite braćo i sestre, jer samo u suzama svojima možemo naći utjehe bolnome srcu svom!

Brata Hanuša nema više, pa ipak će on živjeti vječno među nama, jer nam je bio uzorom i putokazom pravoga Sokola, čestitoga muža i poštenoga rodoljuba. Brate! Dobri naš i mili brate Hanušu! Za sve to, za sva Tvoja djela, za veliku ljubav Tvoju — za sve to bit će Ti zahvalno hrvatsko sokolstvo i hrvatski narod, među kojima si tako pošteno živio, a u toj njegovoj hrvatskoj grudi primio vječni počinak. Slava bratu Hanušu!«

Rijetki značaj apostola hrvat. sokolstva Čeha Josipa Hanuša neka bude vazda svijetlim primjerom hrvatskoj mladeži u životu!

-lj-

UČENICI U OGLEDALU SVOJIH PISMENIH RADNJA.
(Ponavljanje istih riječi)
(Nastavak.)

Kako uzbuđenost može biti uzrok ponovi jedne te iste riječi, vidimo na pr. iz početka prvoga Ciceronova govora protiv Katiline. Ogledajmo, što se dogodilo! Pro-

pali mladi plemić Katilina hoće da postane u Rimu konzul, jer mu to ne uspijeva, snuje urotu. Katilina s urotnicima pokušava upriličiti ustanak, poubijati glavne plemiće u Rimu i Cicerona, koji mu najviše smeta. Kada Katilina već ne može ostati u Rimu, sazove urotnike u kuću Marka Porcija Leke u noći 6.—7. studenoga, javi urotnicima, da odlazi iz Rima u Faesulae i odredi, koji će ostati u gradu, kako će grad zapaliti, a među ostalim naročito naloži, da ubiju Cicerona. To je Ciceron doznao još iste noći, dočeka i odbije u jutro dne 7. studenoga ubojice, koji htjedoše u njegov stan, pa odmah drugoga dana dne 8. studenoga sazove vijeće, da napane svojim prvim govorom Katilinu. Kad tamo, ugleda u vijeću — Katilinu! To je tako djelovalo na govornika Cicerona, da on ne započinje svoj govor po pravilima retorike mirnim i stvarnim uvodom. Ugledavši naime Katilinu, Ciceron se iznenadio i ogorčio zbog tolike drzovitosti, Ciceron osjeća, da Katilinu ne može zbuniti — ništa. Ova riječ »ništa« kao da se govorniku usjekla u mozak i on je u početku svoga govora ponavlja. Ciceron se odmah u početku dakle obraća Katilini i zapoičnje govor evo ovako:

Quo usque tandem abutere, Catilina, patientia nostra? quam diu etiam furor iste tuus nos eludet? quem ad finem sese effrenata iactabit audacia? nihilne te nocturnum praesidium Palatii, nihil urbis vigiliae, nihil timor populi, nihil concursus bonorum omnium, nihil hic munitissimus habendi senatus locus, nihil horum ora vultusque moverunt? patere tua consilia non sentis?

Dokad ćeš napokon, Katilina, zlo upotrebljavati strpljivost našu? Kako će nam se dugo rugati ta tvoja bjesnoća? Dokle će se hvastati prkosita drzovitost? Zar te ništa nije mogla uzdrmati noćna posada Palatija, ništa gradske noćne straže, ništa strah naroda, ništa sastanak svih dobrih državljana, ništa ovo dobro utvrđeno mjesto senatskih sjednica, ništa oči i lica ovih muževa? Ne osjećaš li, da su otkrite tvoje osnove? (Prijevod Adolfa Webera).

Evo ovakvo ponavljanje jedne iste riječi nije nipošto znak kakve nemoći u izricanju misli, jer ima svoju osobitu svrhu, otkriva nam osobito duševno stanje, ono pristaje u burnu situaciju, ovakvo je ponavljanje obrazloženo. Pače možemo razmatrajući i analizirajući odlične pjesmotvore, mirne duše ustvrditi, da na pr. u pjesništvu uz poredbu i pridjev, komu je glavna svrha da poput svjetiljke rasvijetli ono, što njegova imenica znači, od svih prikazbenih sredstava u pjesničkom je govoru ponavljanje riječi (figura ponove) najznatnije i s različnom svrhom. U pjesmama se ne ponavljaju riječi samo zbog čuvstava, kako smo naprijed spomenuli, može to imati i drugu svrhu, tako n. pr. da se svrati sva pažnja na nešto.

Iz Mihanovićeve pjesme, a hrvatske himne »Lijepa naša domovina«:

Mila, kano si nam slavna,
Mila si nam ti jedina,
Mila, kuda si nam ravna,
Mila, kuda si planina!

Svuda dakle: i u povijesti (prošlosti) i među svim zemljama i krajevima, i u dolini i planini — čujte i pazite dobro, vi, koji nas slušate, dok ovo pjevamo — jednako nas se domovina doima, ona nam je — mila.

U Preradovićevoj »Lopudskoj sirotici« Zorka Dragić odlučila je potajno ostaviti svoju braću i pobjeći sa svojim Milovanom preko mora u Italiju. Braća doznaše za bijeg sestrin i idu u potjeru, no u potjeri Zorkin Milovan ubi iz puške najmlađega brata Zorkina. Leži brat mrtav na odru, kraj odra je i sestra Zorka, a najstariji brat kuka tako, te osjećamo, kako mu se zadrla u dušu jedna jedina misao, koja se izriče riječju »sramota«, što im je navukla rođena sestra, a jer je to tužno, uz riječ »sramota« pjesnik ponavlja vokal »o«, koji će pri kraju prijeći u uzvik »oh«:

Odsele smo bokci sramotnici.
Otvrdnu nam zalogaj u ustih,
Ogrknu nam srk vodice hladne,
Otiesni nam kuća i odjeća,
Kako ćemo živjet od sramote?
Sramota nam ispod nogu tutnji,
Sramota nam svud okolo šapće,
Kako ćemo klonit se sramote?
Sramota je potuljena lica,
Sramota je strepljiva ogleda,
Sramota je glavinjava hoda,
Kako da nas ne izda sramota?
A ti živa pred očima našim?
Pa u živu sestrinu obliku
Da nam živi i sramota naša?
Oh zajedno s bratom da nam te je
Zakopati u zemljicu crnu!«

Da se vidi, kako ponova istih riječi ima ne samo neku svrhu uopće, nego i prerazlične svrhe, spomenut ćemo i jedno mišljenje, po kom se ponavljanje posve istih stihova za iste situacije nalazi u oca evropske poezije Homera. (»Ilijadi i Odiseji«) — a mi dodajemo možda i u našim narodnim pjesmama — zato, da se kod ponavljanja istih riječi malo odmore slušači, koji inače narodnoga pjevača s napetošću slušaju.

Ponavljanje se doima te ima svoju osobitu svrhu i u prozi: »Brat i sestra poslušaše i uzevši štap otolen hajde hajde hajde, doklen ih oni štap do same očine kuće dovede« (Vuk Stef. Karadžić, Srpske nar. pripovijetke). Tu je narodni pripovjedač ponovom riječi postigao, da nas se jače dojmila ustrajnost brata i sestre na putovanju.

Ili na pr. narodni pjevač umije ponavljanjem riječi postići dojam užurbanosti i borbe: »Sjutradan glas kroz narod: »Umr'o kralj! Koga ćemo za kralja?« Te tamo te amo, te više te niže, te ura te fura, bogme brata mu, njega te njega«. (Vuk Karadžić, Srpske narodne pripovijetke.)

Zaustavili smo se možda i previše kod ove stilističke pojave, ali ne će ni najmanje škoditi, ako se svrati pažnja i na ovaj način pisanja, pa da se porazmisli kod ponavljanja riječi, ima li ponavljanje svoju svrhu i kako će se dojmiti. Konačno završit ćemo ovo razmatranje vrlo lijepim primjerom, kakav dojam postizava ponavljanjem riječi jedan naš dobar stilist, za koga se školska mladež premalo zanima, to je slavonski pisac Tordinac. U njegovoj crtici »Crkveni god« čitamo: »... onda sa seoske crkvice zaječi zvono i širom oglašuje svijetu: »Zdravu Mariju«. Tko je po kućah, stane pa se krsti; tko na ulici, stane pa se krsti; tko u polju, stane pa se krsti — tiho je, svečano je, kô da je sva narav poklekla, zaronila i utonula u žarku jeditu molitvu«.

Corrector.

HRVATSKI KNJIŽEVNI JEZIK.

Nema sumnje, da su današnji južni Slaveni, kada su se doselili na jug i zaposjeli balkanski poluotok, govorili jezikom, ako ne takvim, koji je bio zajednički svima njima,

a ono barem narječjima, koja im nisu smetala, da su se mogli među sobom razumjeti. Taj je jezik bio sličan onome jeziku, kojim su braća Ćiril i Metod napisali svoja djela Jezik braće Ćirila i Metoda sačuvao nam se u kasnijim spomenicima. Najstariji dopiru do g. 1000. poslije Isusa, pa su kasniji prepisatelji njihovih djela ponešto i jezik mijenjali.

Burna povijest južnih slavenskih naroda utjecala je mnogo i na jezik, što su ga oni donijeli na balkanski poluotok. Na ove Slavene, dok još nijesu uredili zajedničke države, navalio je Asparuh, vođa Bugara (naroda mongolske pasmine), koji su se odijelili od svojih suplemenika na Volgi i osvojili g. 679. zemlju između Iskera, Balkana, Dunava i Crnoga mora. Ovi su osvajači Bugari poprimali pomalo slavenski jezik i slavenske običaje, dok se nijesu posve poslavenili, ali su zadržali svoje ime, koje su poprimili i Slaveni u pomenutim osvojenim krajevima balkanskoga poluotoka. Ta činjenica bila je prvim povodom, da su se počeli južni Slaveni cijepati u posebna plemena i narode. Razlike jezične postajale su među južnim Slavenima sve jače. Ma da su osvajači Bugari poprimili jezik i običaje slavenske, ipak je njihov dolazak među istočnim balkanskim Slavenima utjecao i na njihov jezik. Toga utjecaja nije bilo, kamo osvajači Bugari nijesu došli. Pored ovoga utjecaja bilo je i drugih. Na Slavene u južnim i istočnim krajevima balkanskoga poluotoka utjecali su jako Grci (a kasnije Turci u svim krajevima, koji su potpali pod tursku vlast). Na Slavene, koji su zapremili zapadne krajeve balkanskoga poluotoka, utjecali su mnogo Latini (kasnije Talijani), koji su zaostali ondje kao starosjedioci, kao i Arbanasi (nekadanji Iliri). Spomenemo li još, da su zapadni balkanski Slaveni pristali u svojoj prosvjeti uz zapadno-evropsku kulturu ili rimsku, a istočni balkanski Slaveni uz istočnu ili grčku kulturu, razumjet ćemo, da su se među njima počele osjećati sve to jače jezične (za onda dijalektične) i prosvjetne razlike i da su se počeli oni osjećati sve manje jednom cjelinom ili narodom. Ovo su bili razlozi, da se je već u 8. vijeku počelo pored imena bugarskoga javljati za zapadne balkanske Slavene narodnosno ime Hrvat, a malo kasnije i narodnosno ime Srb za one Slavene, koji su se smjestili između Bugara i Hrvata. Ova su tri južno-slavenska naroda osnovali i svoje posebne narodne države.

Kakovim su jezikom onda govorili Bugari, Hrvati i Srbi, ne znamo, ali nema dvojbe, da su jezične razlike među njima bile znatno manje negoli su danas. Najstariji bugarski spomenici, kasniji prijepisi djela braće Ćirila i Metoda, dopiru do g. 1000., najstariji je hrvatski spomenik za danas poznati baščanska ploča od g. 1120., a najstariji spomenici srpske knjige jesu djela prosvjetitelja srpskoga naroda sv. Save iz konca 12. i početka 13. vijeka. Razlike jezične među ovim spomenicima nijesu još velike, kod Srba tim manje, što oni nijesu pisali narodnim jezikom, već jezikom braće Ćirila i Metoda, dotjeranim prema srpskom izgovoru (srpsko-slavenskim jezikom).

Narodnim hrvatskim jezikom napisanih spomenika imademo više istom iz 14. vijeka, nešto listina (najstarija u originalu sačuvana od g. 1309.), najstarije hrvatsko književno sačuvano djelo »Cvet mudrosti vsake« i crkvena pjesma »Bog se rodi v' Vitliomi« (božićna). Iz 15. vijeka imademo takvih spomenika već znatno više. Imademo mi dosta spomenika i iz 13. vijeka, kao vinodolski zakon od g. 1208., dapače i iz 12. vijeka, kao dobrinjsku listinu od g. 1100., ali ti su nam se spomenici sačuvali u kasnijim prijepisima, u kojima je i jezik promijenjen prema jeziku onoga vremena, u kojem su prepisani. Vinodolski se zakon sačuvao u prijepisu od g. 1565., a dobrinjska listina u prijepisu od g. 1724., te imadu ta dva spomenika, koje samo primjera radi spominjem, u prijepisu sve osebine onoga vremena i kraja, u kojem su ti prijepisi učinjeni.

Koliko mi možemo kontrolirati narodni jezik u Srba iz njihovih književnih spomenika, do konca 15. vijeka napisanih srpsko-slavenskim jezikom, rekao bih, da nijesu do konca 15. vijeka bile veće razlike između narodnoga govora srpskoga i hrvatskoga. Te razlike postaju veće istom u 16. vijeku, a razlogom su im političke prilike, u kojima su živjeli Hrvati i Srbi.

Početkom 16. vijeka počima hrvatski i srpski jezik pomalo mijenjati svoj oblik, a kako su odijeljeno Hrvati i Srbi živjeli u sasma različitim političkim prilikama, razvijali su Hrvati i Srbi svoj jezik svaki na svoj način.

Do konca 15. vijeka bilo je čakavsko narječje opći hrvatski književni jezik sa kulturnim središtem u Senju.

U 16. vijeku dolazi s juga nova struja, novi val u jezičnim promjenama hrvatskoga i srpskoga jezika. Već u hrvatskom spomeniku od g. 1520., napisanom od nekoga bosanskoga franjevca opažamo, da on uvijek zamjenjuje starije **ča** sa novijim **što**, pridržavajući još mnoge starije jezične osobine čakavskoga narječja. U nešto slabijoj mjeri opažamo tu mijenjanja čakavskoga narječja u štokavsko u najstarijim danas poznatim dubrovačkim pjesnicima Šišku Menčetiću, Đori Držiću i Andriji Čubranoviću. Ova se struja širi sve više prema sjeveru, te se do konca 16. vijeka proširila, bar u porabi upitne zamjenice **što** mjesto starijega **ča**, malo ne na cijeli hrvatski narod, pridržavši dakako još mnoge osobine starijega čakavskoga narječja. Staro čakavsko narječje sačuva i prigodom te novije struje Istra (srednja i južna), zapadni dio Hrvatske (modruško-riječka županija, ličko-krbavska županija u sjevernom i zapadnom dijelu te karlovački kotar), sjeverno-zapadna Dalmacija, istarski i dalmatinski otoci (osim najjužnijih).

Upitna zamjenica **što** upotrebljava se mjesto starijega **ča** do konca 16. vijeka ne samo u cijeloj Hercegovini, Bosni, u jugo-istočnoj Dalmaciji, već i u Slavoniji, dapače i u bjelovarsko-križevačkoj, zagrebačkoj, varaždinskoj županiji i Međumurju, kako se može svatko osvjedočiti, komu se hoće proučiti dosada još neizdane isprave iz pomenutih krajeva hrvatskoga naroda.

Ma da je zamjenica **što** malo ne općenito zamijenila zamjenicu **ča** u Hrvata do konca 16. vij. (osim gore spomenutih krajeva, kojih nije zahvatila štokavska struja), ipak su postojale manje dijalektične razlike i unutar toga pomlađenoga hrvatskog jezika. Te razlike odnosile su se što na oblike što na glasovne osobine, a osobito na izgovor staroga glasa **jat**, koji se je izgovarao u nekim krajevima kao **i** (u većini krajeva), u drugim kao **e**, a u trećim kao **ije** dotično **je**.

Dok se je ovako, mogli bismo reći, prirodnim načinom razvijao hrvatski jezik, nadošla je u 16. vijeku još jedna nova pojava, još jedna nova činjenica, koja je izazvala u jednom, i to dosta velikom dijelu hrvatskoga naroda, nove jezične promjene.

Turska pogibija postajala je za hrvatski narod već u drugoj polovici 15. vijeka, a pogotovu u 16. vijeku od dana u dan većom (osobito iza Muhačke bitke 1526.) Mnogo se hrvatskoga naroda u to vrijeme razbježalo po svijetu i potražilo novu domovinu. Jedni se preseliše u jugo-zapadnu Ugarsku (Burgenland—Gradišće), drugi u Donju Austriju, treći u Moravsku, četvrti u Italiju (u provinciju Molisse) itd.

To je bilo i razlogom, da su Hrvati, koji nijesu potpali pod Turke, izabrali g. 1527. Ferdinanda I. Habsburgovca svojim kraljem, jer su uvidjeli, da ih ne može drugi

obraniti od Turaka. Tim, što su Hrvati došli u državnu zajednicu sa braćom Slovencima, postao je saobraćaj među njima sve jači i življi. Spomenemo li još, da su bile vojske, koje su branile Hrvate od Turaka, pored domaćih hrvatskih četa, baš iz slovenskih krajeva, razumjet ćemo, da se javlja nova jezična struja sa sjevera, koja utječe onako, kako smo gore prikazali, pomlađeni hrvatski jezik, razumjet ćemo, da su svi Hrvati počeli u svoj jezik unositi jezične slovenske osebine. Već koncem 16. vijeka opažamo doduše u vrlo maloj mjeri te osobine u Međumurju, varaždinskoj i donekle zagrebačkoj županiji. Tu struju pomagali su obilno i neki hrvatski književnici u drugoj polovici 16. vijeka, prilagođujući svoj književni jezik i za braću Slavene (Ivan Pergošić i Antun Vramec). Mjesto starijega ča ili pomlađenoga što poče preotimati u pomenutim krajevima i najnovije kaj koncem 16. i početkom 17. vijeka.

Kajkavsko se narječje udomilo u pomenutim krajevima istom u drugoj polovici 17. vijeka. U to se vrijeme proširilo i u sjeverne dijelove modruško-riječke županije (u cijeli čabarski kotar, djelomice u delnički i vrbovski kotar), a ponešto i u karlovački kotar. Najjači zamah postignu kajkavsko narječje kod Hrvata u 18. vijeku.

Još je bila jedna pojava u hrvatskim zemljama, koja je mnogo utjecala na hrvatska narječja. Budući da su mnogi hrvatski krajevi osobito u 16. vijeku opustjeli, koji su bili na udaru Turcima, stoga su u takve puste krajeve rado naseljavala hrvatska vlastela pribjeglice iz turskih krajeva kao svoje kmetove, kao u vrbovskom, karlovačkom, jaskanskom i samoborskom kotaru. Te pribjeglice nazivahu u Hrvatskoj općenito »Vlasima«, bili oni Hrvati ili Srbi. Ali i u hrvatske krajeve, koji su potpali pod Turke i koji su dosta opustjeli, selili su se većinom Srbi.

Uz ovakve prilike posve je jasno, da se nije mogao poslije g. 1527. razviti u Hrvata jedan književni jezik, premda su neki književnici i o tom radili (Pavao Riter Vitezović), već su pisci pisali svojim lokalnim narječjem, onim kajkavskih hrvatskih pisaca, koji su što dalje to više nastojali približiti se slovenskim narječjima. Uporedivao sam jezik raznih hrvatskih kajkavskih pisaca s jezikom privatno-pravnih isprava iz raznih kajkavačkih mjesta, pa sam se uvjerio, da se nijesu držali nijednoga lokalnog kajkavačkog narječja, jer se kod svih opaža želja, da se približe slovenskim narječjima. Najviše hrvatskim kajkavačkim narječjem pisali su Toma Mikloušić i Ignjat Kristijanović.

Takvo je jezično stanje potrajalo u hrvatskoj knjizi sve do g. 1835., t. j. do Ljudevita Gaja. On napušta ostale dijalekte i odabire jedino štokavsko narječje kao književno narječje. Kako mu nijesu bili naši tako zvani ilirski književnici potpuno vješti, trebalo je dosta vremena, dok se taj književni štokavski jezik dotjerao do onakvoga oblika, kakvim danas pišemo.

R. Strohal.

ŠPORT.

SKAUTIZAM.

Svi su se složili u jednom, naime, da je današnje ljudstvo pokvareno. Zato je sve nastojanje mjerodavnih usredotočeno — ili bi barem moralo tako biti — oko zaštite narodnoga podmlatka. »Omladinu treba sačuvati od štetna utjecaja okoline!« — geslo je raznih zaštitnih društava. Zdrav podmladak temelj je naroda. Koliko se kod nas u tom pogledu učinilo, ne treba spominjati, tek ću spomenuti, da je u odgoju mladeži najidealnije poradila anglosaksonska rasa. Ona je pored drugih socijalnih ustanova donijela najveći uzgojni pokret: s k a u t i z a m.*

Skautizam je sigurno jamstvo, da će omladina skrenuti sa stramputice i poći pravim putevima etičkih (ćudorednih) načela. Skautizam se rodio baš u vrijeme dekadanse (propadanja) svega dobroga, u vrijeme, kad se vodila očajna borba, hoće li nadvladati dobro ili zlo. Skautizam je počeo da propovijeda dobro i poveo svoje pobornike u broj protiv zla. Sva je omladina otvoreno i oduševljeno pozdravila novi pokret, kojega je osnivač Sir Robert Baden-Powell. Ne samo omladina, već se i stariji naraštaj zagrijao za skautizam, jer njegov je cilj stvarati ljude značaja, a značajeva trebamo, to jest ljudi, koji ni za časak ne će odstupiti od etičkih načela, koji ni za časak ne će skrenuti s puta kreposti.

Skautizam je u svoje redove okupio svukoliku mladež obojega spola. Muška djeca od 8—12 god. čine vučiće, a ženska djeca pčelice. Stariji od 12 god. čine skaute odnosno goranke. Skautizam prema rečenici starih Grka i Rimljana: »Mens sana in corpore sano« skladno obrazuje duševne i tjelesne vrednote, jer tek harmonija toga obojeg u jednoj ličnosti stvara savršenstvo čovjeka, oko kojega se danas toliko nastoji.

Vučići i pčelice.

Djeca su nježni pupoljci, koji će se razviti ili u bujni cvijet ili će uvenuti — već prema tome, kakova bude okolina, u kojoj živе. Na žalost neka djeca žive u uzduhu otrovnih plinova, u prostorijama bez svjetlosti i dana. Takva je okolina pogibeljna, jer u njoj dijete kržlja, što više ta okolina može da stvori od nježne duše djetinje okorjela zločinca. U interesu je čovječanstva spasti tu djecu, jer dječji kriminalitet (zločinstvo) na dnevnom je redu. U tom treba da poradi i država i svaki pojedinac. Skautizam će pridonijeti svoj obol.

Skautizam odgaja mladež u svojoj sredini putem primjera. Mladež treba da vidi samo dobro i da to dobro nauči vršiti. To joj se mora usaditi u srce i pamet ne izravno, već neizravno. Činiti dobro mora joj postati drugom prirodom. Mlada je duša kao zrcalo, u kojem se odrazuje dobro i zlo. Dajemo li mladeži dobar primjer, učinit ćemo iz nje dobre ljude, zlim primjerom postat će i zli ljudi. Sjetimo se teških riječi Kristovih: »Tko sablazni jednoga od ovih malenih, koji u me vjeruju, bolje bi mu bilo, da si objesi o vrat kamen mlinski i utone na dno mora«. Mladež uzgojiti — to je najuzvišenija zadaća. Ciceron pita: »Može li se ičim više koristiti državi, nego tim, da joj se valjano odgoji mladež?« Zaista ne može.

Skautizam počinje odgojom vučića i pčelica, da njih odgojivši stvori dobre »skaute« dotično »goranke«. A dok nam domovina bude imala dobrih skauta i goranki, vjerujmo, da ćemo imati i dobrih građana.

Skauti i goranke.

(Scout-boys, scout-girls**)

U kolu skauta skupljena je muška mladež, koja je prošla 12 godina, a u kolu goranki ženska mladež. U to se doba ona nalazi većinom u srednjim školama. Kakva im se smjernica onda dade, onako će djelovati kroz cijeli život. Od njih treba istesati značajeve. Ali škola sama po sebi ne može da se dade na izgradnju značajeva radi malenoga broja odgojitelja i nedostatka vremena. A baš najveću pažnju treba pokloniti mladeži od četrnaest, petnaest godina Tada se mladež nalazi u doba momačkoga razvijanja, gdje

* Scout (č. skaut) engl. je riječ i znači: onaj, koji istražuje, ispituje, izviđa; u vojsci: izvidnica, polj. straža.

** Engl. boy (bâj): dječak; girl (görl): djevojka.

mlado biće proživljuje tešku krizu, jer može uslijed nedostatne pažnje u pogledu ćudorednoga razvoja teško stradati, pa i uginuti. A skautizam je najuspješnije sredstvo, da je zaštiti od pogibeljna utjecaja loše okoline. On je lijek svim porocima, koji danas haraju omladinom.

Velike se nade polažu u nas. Mi smo nastavak života predašnjega naraštaja, koji je svoje djelo izvršio ili ga vrši — bilo zlo ili dobro; on nas gleda pogledima nade i sumnje: hoćemo li biti vrijedni, da danas sutra u svoje ruke preuzmemo njegove dužnosti. Mislim opravdana je to sumnja, jer današnja je mladež većinom bez daljih pogleda u budućnost. Većina odlazi u život nepripravna za borbu, koju život sa sobom donosi. Nasuprot tome skauti se od malena uče toj borbi; oni se vježbaju u snazi i izdržljivosti. Odvodeći ih u prirodu, gdje nema majke ili sestre, da im da sve gotovo, oni se pripravljaju za život, gdje će isto tako kao i vani u logoru biti prepušteni sami sebi i svojoj okretnosti.

Domovina u skautima dobiva dobre domoljube. Dok je jedan dio današnje mladeži ravnodušan i mlak prema domoljublju, ili dok je drugi dio zadojen pretjeranim domoljubljem, skautizam odabire srednji put. Skauti su domoljubi na djelu, ne na riječi.

U ženskoj mladeži, okupljenoj u skautskim redovima, koji se vedar pogled u budućnost, velike zadaće, koju očekuje naš narod od njih. U skautskim se redovima ona odgajaju i samostalno razvijaju, da mogu danas sutra obitelji i društvu i čovječanstvu koristiti svojim umnim i ćudorednim vrednotama, koje su im od prirode dane. U njima se goji duh slobode i samoradinosti. Njima se daje prilika, da pokažu sve svoje vrline u organizatorskom radu. Njih se vani u logoru pripravlja za rad kućanice, u kratko — za život

U skautizmu vlada potpuna ravnopravnost. Nema tu ni viših ni nižih (podčinjenih). Svi su braća i sestre; tu se pod ravnopravnošću razumijeva saradnja sviju na izgradnji značajeva, tu se nikomu ne osporava ono, što je sam zaslužio i nitko ne želi da vlada, dok bi drugi bio skučen. Pa i vođa je samo brat, koji ima pravo da zapovijeda, jer ima i velike dužnosti. Inače njega ne dijeli nikakav jaz od braće u četi.

I tako završujem. Iznio sam sliku pravoga skautizma i pozivam svu omladinu, da se pridruži tome velikom pokretu i da nas potpomogne u radu, koji smo započeli.

Budite spremni! Domovina će vas trebati, a hoćete li vi na njen poziv moći kao skauti odvratiti: »Uvijek spremni!«?

Budite dakle skauti!

Daruvar, 11. VIII. 1927. **Rud. Sigl.**

KNJIŽEVNOST.

»Naš Glas«. Izišao je 8. br. ovoga mjesečnika, koji izdaje u Trstu na slovenačkom odnosno hrvatskom jeziku Roman Pahor, s ovim sadržajem: France Bevk: Povest o grofu, ki so ga uši snedle. — Branko Perović: Iza otkrovenja. — Maksa Samsa: Srcu. — Janko Samec: V predslutnji. — Drago Gervais: Monolog gospodina Ništice. — Pietro Gasu — Janko Samec: Pohod napredka. — Iva Breščakova: Romar. — Znanost in vzgoja: Prof. F. Perić: Življenjski ustroj osebe. — I. Z. Dr. Klement Jug. — Rado Prelovec: O telovadbi. — Listek. — Naslov za uredništvo in upravništvo: Trieste, Casella postale 348.

»Hrvatski radiša«. Primili smo 17. broj lista, što ga izdaje na svijet »Hrvatski radiša«, društvo za promicanje rada te za namještanje i odgoj trgovačke, obrtničke, industrijalne i poljodjelske omladine. Sastavni dio lista je još i »Mladi radiša«. Sadržaj: Dragoslav: Tapavci. — Dr. I. F.: I. šegrtska izložba u Vinkovcima. — Hrvati i Slovenci. — M. D.: Razumno vođenje posla u trgovačkom prometu. — Arkadij Averčenko: Lov na slonove. — Društvene vijesti. — Pregled naučnika, namještenih u mjesecu srpnju 1927.; svega 91 naučnik. — »Mladi radiša«, kao prilog »Hrv. radiše«: Moj stalež, moj ponos. — Pogrebni običaji na malajskom otočju. — Kipar Vitić (crtica). — Zašto se priređuju jela? — Proizvađanje octa. — Slike iz stolarskoga obrta. — Uredništvo: Zgb., Šenoina ulica br. 16., II. kat.

ZABAVA I ŠALA

MORA MU JAVITI.

Razboljela se jednom žena Petrice Kerempuha i zamoli muža, da joj dovede liječnika. Čovjek smjesta skoči i pođe. Kad je već bio na cesti, poviče žena sa prozora:

— Ne treba mi doktora, popustiše bolovi! — Ali Petrica kao da i ne čuje, već zagrebe cestom te ravno k liječniku:

— Žena mi se razboljela, gospodine, pa me, poslala po tebe. Ali kada sam već bio pošao nizbrdo doviknu mi. da nije potrebno da dođe doktor, jer da su bolovi popustili. I ja sam eto došao, da ti javim, da ne trebaš doći.

C.

»BRAT FRIDRIKA III.«

(Niccolo Tommaseo 1802.—1874.)

Jednom dođe neki siromah na dvor Fridrika III., i uporno zahtijevaše, da vidi vladara govoreći: »On mi je brat!« Stvar dođe do ušiju samoga vladara, koji nađa sve začuđen pusti čovjeka preda se i zapita ga: »Po čemu si mi ti brat?« Siromah odgovori, da su svi ljudi braća između sebe, budući da su svi potomci istoga oca, i zamoli kralja, da mu dade štogod u ime bratstva.

Vladar, kojemu se slabo dopalo razlaganje prosjakovo, dade ovomu nešto novaca. Vrlo nezadovoljan primijeti siromah: »Ovako bogat, kao što ste Vi, malo darujete svome bratu«. — »Idi, reče mu Fridrik, ako ti svaki brat dade, kao što ti dajem ja, bit ćeš jednoga dana bogatiji od mene«.

S talijanskoga **A. Viseteo.**

I. ZAGONETNA POSJETNICA.

(Frano Carević)

a)

FRA PERO DJEGI-KREK
Mostar

Što je ovaj fratar?

II. REBUS.
(Stjepan Kalačević)

$$\frac{\frac{od}{r}}{\left(\begin{matrix} & pš & \\ pš & sk & pš \\ & .pš & \end{matrix}\right)}\ t + na.$$

III. KONJIĆEV SKOK.
(Mata Ciprijanović)

ku	dem	gom	be	pre	Do
Zbo	li	moj	u	zo	gom
i	žit	ro	le	đe	gro
dan	će	Zbo	ba	zbo	pi
gom	da	će	san	ba	do

Valjano riješeno daje stihove Branka Radičevića.

IV. ZBROJIDBA.
(Nikola Hercigonja)

● ● ● nije crn
● ● ● dio glave
● ● ● zamjenica (sr. rod)
● ● ● ● ● ● ● gora u Dalmaciji

V. BROJČANICA.
(Ignac Rubinić)

Ispuni gornje četvorine brojevima 2, 2, 6, 6, 4 tako, da zbroj svih brojeva vodoravno, okomito i dijagonalno iznosi 20.

VI. BROJČANA ČETVORINA.
(Josip Dominis)

1	2	3	2	Rijeka u Rusiji
2	4	5	6	Ime iz Biblije
3	5	7	8	Mjesto zvano po Sani
2	6	8	9	Muško ime

VII. PREMJEŠTALJKA.
(Josip Diminis)

Vid' ga! Ljut je!

Glasovito lice iz Ilirskoga preporoda.

VIII. TRI RAZBIGLAVE.
(E. Blažić)

1. Nominativ od velike cijene,
   Genitiv lijepo ime žene.
2. Ja otvaram mnoge stvari
   I bosanski grad sam stari.
3. Oh, da mi je na 1234 svijeta poći
   I vidjeti sve do jednog 5323,
   Sretan li bih bio! Ali kako,
   Kad u džepu nemam ni 12345323

IX. PALINDROM.
(Ante Mihletić)

Čitaš li me sprijeda dobro,
Ime jesam dragi pobro.
Čitaš li me straga pomno,
Klikni: Zdravo, vulkan-goro!

X. PUŽ.
(V. B.)

Puž se penje uz 10 m visoku motku. Za svaka 2 m puta treba 1 sat vremena. Iza svakoga drugoga metra puž stane i vrati se za 1 m natrag, da onda opet nastavi put na isti način, dok ne stigne na vrh motke, s kojega se više ne vraća. Za koliko će sati stići na vrh?

XI. KRALJEV HOD.
(Vjekoslava Tišljar)

o	p	d	u	p	u
o	d	m	r	nj	a
a	k	a	u	d	i
p	s	t	a	g	m
o	k	u	m	a	j

Daje narodnu poslovicu. Početno slovo nalazi se u jednom od srednja dva okomita reda.

XII. REBUS.
(S. Kalačević)

s s
+ de s v s od + s l s + cu
s s

XIII. REBUS.
(Ante Viseteo)

N '= plač '= sl + = p ? n + = l + = p v '= ć
? n '= v + d + b + = l + s v + = t

XIV. REBUSI.
(Veljko Novak)

a) C $100m^2$ + g $_{z}$ɯ00ı 2"

b) K $_{z}$ɯ00ı l = '2' + ca

PORUKE UREDNIŠTVA

M. K-i. »Prijateljstvo« znatno zaostaje za Vašim prijašnjim radovima; no to nije nesreća, bit će još i boljih.

A. U-ć. D. Vaše uspjele sonete (prazničke) smo primili i ponovno čitali; dobri su i jezikom i sadržajem. Samo naslov čini se da ne pristaje, jer oni nijesu istom kakvo nestašno ćaskanje dokona pjesnika, koji gledajući svijet uživa, već iznose duboke misli o životu. Ako ste za to, mi bismo izostavili one sonete, koji imaju više mjesno (lokalno) značenje, tako te bi preostali vijenac soneta sačinjavao zasebnu cjelinu i time dobio opću vrijednost u prikazivanju. Zato bismo naslov promijenili u: »Iz života za život«, a ušli bi ovi soneti uz neke promjene: 1. »Pozdrav« (ne »Prolog«; nije zgodna ta stereotipna oznaka, iza koje konačno slijedi neizbježivi »Epilog«); 2. »Dom« (mj. »Na povratku«); 3. »Stara crkva«; 4. »Suncu«; 5. »More« (mj. »Uz more«); 6. »Pjesma cvrčaka«; 7. »Vjerni kamen« (vanredno!); 8. »Seljakovo jutro«; 9. »Laste«; 10. »Sudbina«. Ovako bi skraćen vijenac neobično snažno djelovao i mogao bi ući u dva broja. Onako je prenatrpan, i to ponajviše stvarcama, koje nemaju općenite vrijednosti, i ako one za pjesnika lično mnogo znače. Ostali bi soneti mogli ulaziti pojedince od vremena do vremena. Javite nam, može li se tako.

»Jesenski«. Od priposlanih nam radova ulazi uz neke sitne promjene (radi ritma) »Zastajanje«; ostalo je slabije uspjelo.

Vit. P-ć. Z. »Čudnovati doživljaji grofa B.« ne bi bili na odmet, kad bi imali dublje značenje; oni su tek za razonodu, pa pristaju u koji šaljiv list. Svakako bi ih trebalo skratiti, jer ovako razvučene (ima još i II. dio!) teško da bi ih koja redakcija htjela preuzeti. Šteta, da kraj truda, koji ste tu uložili, nijeste žigosali duh današnjega vremena; a toga ima na pretek. Dakako da bi u tom slučaju stvar još manje bila za naš list, ali to više za koji humoristički. Ima tu sasvim originalnih mjesta, i ako gdjekoja suviše sjećaju na Münchhausenove pustolovine. Zahvalnije bi dakle bilo izvrći ruglu današnji duh vremena, makar u istom obliku, samo kraće i možda tako, da pisac govori na usta kakvoga »redivivus-a« ili zalutaloga bića sa kojega planeta (da bude originalnije). Svakako bi dobro bilo, da takva satira sadržaje moralnu pouku u blagom obliku, ne napadno.

Vl. V-ć. U Vašim pjesmama »Proljetne čežnje« i »S mora« ima uspjelih pojedinih mjesta, no u cijelosti ne djeluju ugodno na čitaoca, jer se mnoge slike ponavljaju, a to umara. Osim toga moglo bi se prigovoriti naglasku i nejednakosti stopa. »Svitanje« i »Sunce« može podnijeti, ostalo ne; trebalo bi dotjerivati.

»D. M.« Najnovija pjesma »Moru« nije tako uspjela kao »Povratak«, koja ulazi prema Vašoj želji pod punim imenom (u jednom od narednih brojeva); tvrdi stihovi, ne teku, ima pogrešaka u naglasku, a to je važno, jer inače nema ritma, broj slogova nejednak.

E. B-ć. Prve dvije zagonetke nijesu dosta jasno prikazane; ostale tri ulaze, čim dođu na red.

»tuđinac«. »Neizvjesnost« ulazi, »Umiranje« znatno zaostaje. Drugiput nemojte tako štedjeti papira, već napišite svoju radnju na posebni papir i na jednoj strani, jer će inače u... koš.

B. K-ć. Primili smo dva Vaša soneta »A. St.« i »Zr. i Fr.« Oni prijašnji ulaze istom u 3. br., jer smo imali starijega gradiva od drugih saradnika, pa su morali i prije ući. Odsada će ići redom.

»Šumski«. Od Vaših pjesmica nije na žalost nijedna tako uspjela, da bismo je mogli uvrstiti; jedino predzadnje dvije kitice u »Jesenskoj pjesmi« ne bi bile na odmet.

Dr. P-k. »Geografska slovčanica« ulazi, ostalo ne; imamo sličnih stvarca otprije.

Vj. M-ć. O. Ni »ispunjaljka« ni »skrivačica« ne mogu ući, suviše su prozirne.

E. Sch-tz. Z. Treba pisati crnilom!

Vit. P-ć. Z. Vi ste nas tako obasipali rukopisima, da smo zasada stigli pregledati »Obranu Taraskona«, koja ulazi; ostalo po vremenu, dok pregledamo. »Tri tihe mise« dobra je stvar, ali nije za naš list. Vaš prijedlog o izdavanju zabavne đačke biblioteke neizvediv je bar zasada iz više razloga. Bilo bi nam milo, da nam kojom prilikom saopćite svoje zanimanje.

T. P-a. »Anđelina« djeluje smiješno, i to više obradom već sadržajem; ne može ući.

»Zm. od. B.« Vaše »Maturalno putov.« ne bi bilo inače na odmet, da ste malo više o njem rekli i da nijeste tako pretjerivali u satiričkom tonu. I najtečnija hrana dojadi, ako je čovjek previše uživa, a nekmoli otužna svinjetina. Zar nije tako?

V. O-k. Vaš prijevod sa češkoga o šahu ulazi. Upozorujemo Vas, da je prijevod jezično bio slab, pa smo ga morali znatno preraditi. Čitajte i učite jezik (gramatiku).

Iv. St. G. Od Vaših radova mogla bi podnijeti pjesma »Povratak...«, da je bolje uspjela 3. i 5. kit. (— duše — duše; — roba — roba); ono navijanje sroka nipošto nije zgodno. Ostale stvarce također ne možemo upotrijebiti.

Iv. M. S. Ni »Jesen« ni »Povratak« ne će ući. Ima tu mnogo nedostataka. Pričekajte još!

Dr. S. O. Vaše pjesme »Životu«, »Na groblju«, »Poeziji« i dr. pročitali smo. No ni sadržajem ni obradom na žalost nijesu uspjele, da i ne govorimo o jezičnim nedostacima. Treba još mnogo učiti i čitati!

P. B. — B. K. Ima nekoliko uspjelih sličica u Vašoj pjesmi »Slika«, no u cijelosti to nije za tisak. Nije dobro na pr. — Iglice tanke, njina odijela — Kô da je tako (nespretno) — Proljetni vjetrić zelene vale (nema glagola) itd. Možete nam poslati onu drugu najavljenu vrstu pjesama svojih, rado ćemo Vam ih uvrstiti, ako su bolje od ove i za naš list.

Vit. P-ć. Z. Pjesma »Zvona sv. Marka« ozbiljna je sadržaja, pa treba prema tome da bude i obrada. Nezgodan je već početak s onim onomatopoetskim: — Bim, bam! — Stihovi ne teku glatko na pr. — Pozdravljahu naše lave, — Što branjahu svoj narod mili — ili: — Zaridaše zbog srpanjske krvi (10 slog.) —, da se onda rimuje sa 4. stihom (9 slog.) itd. Isto vrijedi i za pjesmu »Na Sve Svete«. Vrlo je slaba pjesma obradom »Futurist. san«, a i sama zamisao nije osobito sretna. Zasad imamo Vaših radova za tisak, pa kada ovi uđu, pošaljite nam ostalo, da Vam rukopisi bez potrebe ne leže kod nas u ladici. Bilo bi bolje, da prevedete kakav doživljaj ili putopisnu crticu i slično.

»Jožev«. Vašu radnju »Piga« pročitali smo. Lijepa je to stvarca svojim sadržajem, no čini se, da je suviše ishitrena i nepromišljeno pisana. Dajte svakako o tom razmislite, kako bi se zgodnije zaokružila, pojedine inače vrlo zgodne sličice obradile, pomnije i recimo savjesnije. Šteta bi bila, da radi te više tehničke strane stvar ne uspije. Nemojte se ni siliti ni žuriti, već se prihvatite posla, kad osjetite potrebu rada.

Fr. C-ć. S. n. B. Odgonetka 9. br. zakasnila; »Križaljka« ulazi, čim dođe na red. Novu adresu priopćili smo otpravništvu.

Uredništvo.

Dosadašnje edicije

Društva hrvatskih srednješkolskih profesora

A. Odobrene školske knjige.

1. Divković: Hrvatska čitanka za 1. razr. sred škola XIII. izdanje. Zagreb 1925. Cijena Din 20.—.

2. Divković—Pasarić: Hrv. čitanka za III. razred srednjih škola. X. izdanje. Zagreb 1925. — Cijena Din 36.—.

3. Divković—Pasarić: Hrv. čitanka za IV. razr. srednjih škola. VIII. izdanje. Zagreb 1924. Cijena Din 36·—

4. Petračić—Zagoda: Hrv. čitanka za V. i VI. razred srednjih škola. Dio I. Poetika Stilistika i Proza. VIII. izdanje. Cijena Din 60.—.

5. Platonova Obrana Sokratova i Kriton s uvodom u grčku filozofiju i komentarom od M. Kuzmića. U Zagrebu 1922. — Cijena Din 30.—.

6. Školski atlas za niže razrede srednjih škola. Cijena Din 30.—.

7. U prodaji: Balenović: Opća geografija. — Cijena Din 35.—.

8. U prodaji: R. Strohal: Čitanka iz književnih djela starih bugarskih, hrvatskih, srpskih i slovenačkih u I. periodu. Zagreb 1921. Cijena Din 10.—.

9. Boranić: Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika. III. izdanje. Cijena Din 40.—.

10. Dr. Ante Starčević: Selski prorok. Cijena Din 15.—.

B. Pomoćne školske knjige.

1. Ogrizović: »Hrvatski pripovjedači«. III. popravljeno i prošireno izdanje. Priredio dr. Ivan Esih. U Zagrebu 1926. Cijena Din 40.—.

2. Narodne pjesme junačke. Priredio dr. Milan Strašek. Zagreb 1925. Cijena Din 25.—.

3. Izabrane narodne pjesme II. dio. Ženske narodne pjesme. Priredio dr. N. Andrić. U Zagrebu 1912. Cijena Din 20.—.

4. Povijesna čitanka za niže razrede srednjih škola I. dio. Srednji i novi vijek do godine 1648. II. popunjeno izdanje. Priredio dr. S. Srkulj. U Zagrebu 1922. Cijena Din 40.—.

5. Geografijska čitanka. II. popunjeno izdanje. Priredio dr. M. Šenoa. U Zagrebu 1922. Cijena Din 30.—.

6. O. Andrije Kačića-Miošića Razgovor ugodni naroda slovinskoga. Izdanje priredio i predgovor o životu i radu Kačićevu napisao dr. Ferdo Nikolić. U Zagrebu 1923. Cijena Din 15.—.

U nakladi: Djela Petra Preradovića. I. potpuno i kritično izdanje. Knjiga I. i II. Priredio dr. B Vodnik. Zagreb 1918. Cijena Din 80.—.

C. Nastavni Vjesnik.

»Nastavni Vjesnik«, list za srednjoškolsku nastavu. Izdaje »Društvo hrvatskih srednjoškolskih profesora« u Zagrebu. Može se još dobiti: Knjiga 14.—21. zatim 23., 25. i 30.—34. Cijena pojedinoj knjizi Din 75.—, pojedinom svesku Din 10.—. Jubilarni svezak (knjiga 30. sv. 9. i 10.) stoji Din 40.—. Članovi društva dobivaju »Nastavni Vjesnik« badava, a članarina iznosi Din 50.— na godinu.

D. Omladina.

»Omladina«, list za zabavu i pouku srednjoškolske mladeži. Mogu se dobiti godišta 4.—9. po Din 40.—. Pojedini broj Din 5.—. Ovogodišnja »Omladina« (god. XI. stoji na godinu Din 40.—. Pojedini broj Dinara 5.—

E. Izdanja Omladine.

1. Vujec Grga: Petrica Kerempuh, ilustr U Zagrebu 1921. Cijena Din 10.—.

2. Josip Milaković: Lijan Gabor. Cijena Din 15.—.

3. Dubrovački dvor, ilustr. Priredio dr. B. Cvjetković. U Zagrebu 1922. Cijena Din 15.—.

Od svih cijena imadu knjižare 25% popusta.

Narudžbe se šalju samo na Društvo Hrv. srednješkolskih profesora Zagreb 6, pošt. pretinac 47.